

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 15. november 2023
(OR. en)

15481/23

POLCOM 274

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	15. november 2023
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2023) 740 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE ELi kaubanduspoliitika rakendamise ja täitmise tagamise kohta

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2023) 740 final.

Lisatud: COM(2023) 740 final

Brüssel, 15.11.2023
COM(2023) 740 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

ELi kaubanduspoliitika rakendamise ja täitmise tagamise kohta

{SWD(2023) 740 final}

SISUKORD

I. Sissejuhatus	2
I.1. Kokkuvõte	2
I.2. Aruandega hõlmatud valdkonnad	9
II. ELi kaubanduslepingute pakutavate võimaluste täielik ärakasutamine	11
II.1. Kauplemine sooduskaubanduspartneritega – peamised arengusuunad 2022. aastal ...	11
II.2. ELi kaubanduslepingute rakendamise edendamine Aasias, Ameerikas, ELi naabruskonna riikides ning Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikides	17
III. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate abistamine oma koha leidmisel maailmakaubanduses	30
IV. Tõketega tegelemine ja lahenduste otsimine	35
IV.1. Kaubandustõkked ja nende kaotamine	35
IV.2. Ühtne kontaktpunkt	44
V. Kahepoolne ja mitmepoolne kaubanduskohustuste täitmise tagamine – vaidluste lahendamine	46
V.1. Vaidluste lahendamise mehhanismide kasutamine	46

I. Sissejuhatus

I.1. Kokkuvõte

ELi lepingute võrgustik, mis koosneb **42 sooduskaubanduslepingust**, avab ELi ettevõtjatele, eelkõige 670 000 väikesele ja keskmise suurusega ettevõtjale (VKEd), kes ekspordivad EList välja, turud ja võimalused kauplemiseks ja investeerimiseks prognoositavamatel ja läbipaistvamatel kaubandustingimustel. Nende lepingutega seotakse Euroopa väljaspool liitu asuvate kasvukeskustega, kus toimub eeldatavasti 85 % 2024. aasta majanduskasvust. **ELi kaubavahetus 74 sooduskaubanduspartneriga**¹ moodustas 44 % ELi väliskaubandusest (kasvas 2022. aastal 2 434 miljardile eurole, samas kui aasta varem oli see 1 891 miljardit eurot). ELi teenuskaubandus sooduskaubanduspartneritega ulatus 2021. aastal 901 miljardi euron, mis moodustas 46 % ELi kogu teenuskaubandusest (2 012 miljardit eurot).

ELi kaubanduslepingutel on pikaajaline positiivne mõju: viimasel kümnendil on need aidanud ELil hoida enda käes võrdlemisi stabiilset osa (16–17 %) maailma kaubavahetusest ja teenuskaubandusest. Hoolimata muutustest maailma majanduses ja Hiina esiletõusust on EL oma enneolematu lepingute võrgustikuga, mida teistel arenenud majandusega riikidel ei ole, endiselt suurim kaubandusblokk. Seda, mis kasu on kaubanduslepingutest, on näha **Kaug-Ida** ja **Ladina-Ameerika** näidetest.

- Kui ELil õnnestus tänu kaubanduslepingutele suurendada oma osakaalu *Lõuna-Korea* impordis, siis Jaapan jätkas kauplemist WTO tingimustel ja tema kaubavahetus *Lõuna-Koreaga* vähenes viimasel kümnendil 8 %.
- *Ladina-Ameerikas* püsis ELi osakaal sooduskaubanduspartnerite impordis aastatel 1994–2021 võrdlemisi stabiilne (ligikaudu 11 %). Partnerite puhul, kelle suhtes sooduskorda ei kohaldata, see nii ei olnud: ELi osakaal vähenes 35 %-lt 20 %-le.

Mõni **hiljutisem ELi kaubandusleping** – näiteks lepingud *Lõuna-Korea*, Kanada ja Vietnamiga – on toetanud ELi eksporti, mille tulemusel on eksport mõnes kõige edukamas sektoris lepingute rakendamise ajal märkimisväärselt kasvanud:

- ✓ ELi kaupade eksport *Lõuna-Koreasse* on alates 2012. aastast suurenenud keskmiselt 6 % aastas ning autode ja autoosade eksport on sellest ajast saati suurenenud 217 %;

¹ Partnereid on rohkem kui lepinguid, kuna paljud lepingud hõlmavad mitut riiki (nt ELi majanduspartnerluslepingud Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna partneritega või kaubandusleping Kesk-Ameerika riikidega; vt ka komisjoni talituste töödokument „Individual information sheets on implementation of EU Trade Agreements“ (*SWD(2023) 740*); <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>

- ✓ ELi kaupade eksport *Kanadasse* on alates 2018. aastast suurenenud keskmiselt 7,7 % aastas ning piimatoodete eksport on sellest ajast saati suurenenud 54 %;
- ✓ ELi kaupade eksport *Vietnamisse* on alates 2020. aastast suurenenud keskmiselt 20 % aastas ning ravimite eksport on sellest ajast saati suurenenud 152 %.

2022. aastal kasvas **kaubandus ELi ja sooduskaubanduspartnerite vahel** (v.a kauplemine energiatoodetega) **kiiremini** (21,2 % ehk 366 miljardi euro võrra) kui ELi kaubandus partneritega, kellega ei ole lepingut sõlmitud (18,9 %). Kogu kaubandus ELi 20 peamise sooduskaubanduspartneriga suurenes 2022. aastal keskmiselt peaaegu 30 %, hoolimata majanduslikest ja geopoliitilistest probleemidest. Sooduskaubanduslepingud aitavad ELi ettevõtjatel pääseda ligi välisturgudele.

Samal ajal aitavad ELi kaubanduslepingud **suurendada ELi ekspordi vastupidavust** geopoliitilistele šokkidele (nagu Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu agressioonisõda Ukraina vastu ning sellest tulenenud otsus kaotada ELi sõltuvus Venemaast), aidates ettevõtjatel suurendada mitmekesisust ja leida uusi turge. 2021. ja 2022. aastal vähenes sanktsioonidega hõlmatud kaupade eksport EList Venemaale 27 miljardi euro võrra, samal ajal kui samade kaupade eksport EList sooduskaubanduspartneriks olevatesse riikidesse suurenes 174 miljardi euro võrra. Konkreetse näitena võib tuua masinate ja mehaaniliste seadmete sektori, kus ELi eksport Venemaale kahanes 2022. aastal 53 % ehk 14 miljardi euro võrra. Selle turu kadumise korvas ELi suurem eksport sooduskaubanduspartneriks olevatesse riikidesse (15 % ehk 34 miljardit eurot), eriti Mehhikosse (+32 %), Türgi (+27 %) ja Kanadasse (+28 %). Lisaks vähendavad kaubanduslepingud strateegiliste ja elutähtsate toodete puhul liigset sõltuvust ühest sihtkohast.

ELi kaubanduslepingud on olulised ka impordi jaoks, sest nendega tagatakse usaldusväärne juurdepääs sisendile, mida EL vajab majanduskasvuks. Kokku lepitud kohustuste täitmine ja päritoluriikidega sisse seatud partnerlused aitavad **kindlustada tarneahelaid ja mitmekesistada impordiallikaid**, millega väheneb ELi üldine sõltuvus kolmandatest riikidest, mida võib täheldada kriitiliste toorainete ja energiatoodete puhul. Näiteks ELi import Kanadast suurenes viimase aasta jooksul 25 %. Seda hõlbustas Kanadaga sõlmitud laiaulatuslik majandus- ja kaubandusleping (**CETA**), mis hõlmab peamiselt tooraineid ja energiatooteid ning mis on tänu mitmekesistamisele aidanud ELil kaugeneda Venemaast. ELi rohepöörde ja Euroopas toimuva tootmise jaoks kriitiliste toorainete import suurenes keskmiselt 56 %, ² samal ajal kui nende import väljastpoolt ELi kasvas vaid 25 %. Naftaõlide (HS 27) import Kanadast peaaegu kahekordistus, kasvades 2,0 miljardilt eurolt 2021. aastal 3,8 miljardile eurole 2022. aastal.

ELi kaubanduslepingute tõhusus sõltub suuresti lepingute **rakendamisest ja täitmisest** ning selle tagamisest, et kaubanduspartnerid täidavad oma kohustusi. Endiselt on väga tähtis nii ära hoida uusi kaubandus- ja investeerimistõkkeid kui ka kaotada olemasolevaid.

² Võrreldes CETA-eelset aega (aasta 2016) CETA-järgse ajaga (aasta 2022).

Sellel seoses on oluline **selgitada varakult välja** probleemid, millega sidusrühmad puutuvad kokku kolmandate riikide turgudel. 2020. aastal loodud **ühtne kontaktpunkt**³ aitab ettevõtjatel teatada komisjonile (väidetavatest) turulepääsu takistavatest tõketest ning kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kohustuste rikkumisest. See aitab komisjonil hinnata probleeme ja võtta koos asjaomase partnerriigiga järelmeetmeid, kui see on põhjendatud. ELi sidusrühmad saavad kasutada **ühtset kontaktpunkti**, et teatada (väidetavast) tõkkest kolmanda riigi turule pääsemisel, samuti kaubanduse ja kestliku arenguga või üldise soodustuste süsteemiga seotud eeskirjade rikkumisest. Alates kontaktpunkti kasutuselevõtust 2020. aasta novembris on selle kaudu laekunud üle 90 välise kaebuse, millest enam kui 30 puudutasid uusi kaubandustõkkeid, mis registreeriti portaalis Access2Markets⁴ ja mida komisjon koos asjaomaste partnerriikidega jälgib. Kaks kaebust olid kaubandust ja kestlikku arengut käsitlevate sätete väidetava rikkumise kohta, millega seoses komisjon ajakohastas ka oma suuniseid, et suurendada sidusrühmade jaoks läbipaistvust ja prognoositavust, nägi ette tähtajad (kuni 120 päeva) esialgseks hindamiseks ning asjakohaste meetmete kindlakstegemiseks ja võtmiseks ning esitas lisaselgitusi selle kohta, kes saab kaebusi esitada.

Kaubandustõketega tegelemisel suhtleb komisjon pidevalt kaubanduspartneritega nii ELi kahepoolsete kaubanduslepingute alusel kui ka WTO raames loodud **struktuurides** (nt komiteed ja töörühmad). Ühe hiljutise näitena kahepoolsete struktuuride kasutamise kohta võib tuua selle, et 2022. aastal kaotati tihedas koostöös liikmesriikide ja ELi tööstusega tõkked **ELi ravimite importimisele Vietnamsse**. Impordi väärtuses oli 1,5 miljardit eurot aastas. See saavutati tänu suhtlemisele ELi-Vietnami kaubanduslepingu alusel loodud asjaomastes komiteedes. Ühe hiljutise näitena *tõkete ennetamisest WTO struktuuride* abil võib tuua selle, et Egiptus kohandas – pärast ELi ettevõtjate ühendustega ning WTO tehniliste kaubandustõkete komitees peetud arutelusid – kosmeetikatoodete jaoks kavandatud eeskirju, mis oleksid tekitanud ELi ettevõtjatele Egiptuse turule sisenemisel tarbetuid raskusi.

Kuigi enamik probleeme lahendatakse partneritega suhtlemise teel, tuli ELil ka 2022. aastal võtta meetmeid lepingute **õigusliku täitmise tagamiseks**, kui muud jõupingutused ei olnud toonud rahuldavaid tulemusi. Mõnikord piisab esimeste sammude astumisest WTO vaidluste lahendamise menetluses, et keskendutaks mõlemat poolt rahuldava lahenduse leidmisele. Nii oli see õigusvaidluse puhul, mille EL algatas 2022. aasta alguses Ühendkuningriigi suhtes seoses riigi diskrimineeriva **siseriikliku subsideerimiskavaga tuuleenergia jaoks**. See kava sisaldas kohaliku sisendi kriteeriumi, millega eelistati Ühendkuningriigist pärit tooteid imporditud toodetele ning seega innustati ELi ja Ühendkuningriigi ettevõtjaid hankima sisendit Ühendkuningriigist või seal investeerima. Vaid neli kuud pärast seda, kui EL taotles konsultatsioone WTOs, sõlmisid pooled vaidluse lahendamiseks kokkuleppe, millega tagati ELi tarnijatele võrdsed tingimused.

WTOs algatas EL lisaks eespool nimetatud vaidlusele Ühendkuningriigiga veel kolm **WTO vaidlust**: kaks *Hiinaga* diskrimineerivate kaubandustavade tõttu, mida rakendati Leedust pärit kaupade ja teenuste suhtes, ja meetmete tõttu, mis mõjutasid intellektuaalomandi õiguste

³ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/single-entry-point-0>.

⁴ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/et/barriers>.

kaitset ja õiguskaitse tagamist, ning ühe *Egiptusega*. Viimases vaidluses saavutati osaline edu, kuivõrd *Egiptus* võttis kohustuse parandada impordi registreerimise protsessi. Komisjon jälgib praegu olukorda. Peale selle **jäi EL peale neljas pooleli olnud WTO vaidluses**: siduvad lõplikud otsused vaidlustes, mis olid algatatud Türgi suhtes seoses ravimitega ja *Colombia* suhtes seoses külmutatud friikartulitega, tähendasid ELi jaoks suurt võitu. Komisjon jälgib nüüd seda, kuidas vaidluse kaotanud pooled vaekogu otsuseid täidavad. EL jäi peale ka vaidlustes, mis olid algatatud *India* suhtes seoses IKT toodetega ja *Indoneesia* suhtes seoses niklimaagi ekspordipiirangutega, mille tulemusel kaebas Indoneesia vaekogu aruande edasi WTO mittetoimivale apellatsioonikogule (n-ö tühjusesse). 2022. aasta alguses muudeti ELi jõustamismäärust just nimelt selliste olukordadega tegelemiseks. Määrus võimaldab nüüd ELil tagada teiste WTO liikmete (nt Indoneesia ja India) võetud rahvusvaheliste kohustuste täitmise olukorras, kus kaubandusvaidlus on blokeeritud hoolimata ELi püüdlustest järgida vaidluste lahendamise menetlust heas usus.

2022. aastal jäi EL peale ka **kahepoolses vaidluses**, mille ta oli algatanud *Lõuna-Aafrika tolliliidu* vastu seoses külmutatud linnulihatoodete ekspordipiirangutega. Samuti tegi EL edusamme teatavate küsimuste lahendamises, mis olid esile kerkinud tema käimasolevas kahepoolses vaidluses *Alžeeriaga* impordipiirangute asjus.

Selleks et vaidluste lahendamine WTOs jätkuks ka ajal, mil WTO apellatsioonikogu ei toimi, ärgitas EL edukalt WTO liikmeid osalema **mitmepoolses vahekokkuleppes**, mida rakendatakse ajutise lahendusena seni, kuni apellatsioonikogu taas toimima hakkab. Kõige värskem osaleja on Jaapan, kes liitus 2023. aasta märtsis, ja liitumine on käsil ka Filipiinidel. Vahekokkulepe pandi esimest korda proovile eespool nimetatud vaidluses *Colombiaga*, kes oli kaubanduse kaitseks kehtestanud Belgiast, Madalmaadest ja Saksamaalt pärit külmutatud friikartulitele tollimaksud.

ELi jõupingutused partnerriikides turulepääsu takistavate tõkete kaotamisel on end ära tasunud: 2022. aastal oli ELi eksport kolmandatesse riikidesse 7 miljardit eurot suurem tänu tööle, mida oli tehtud tõkete kaotamiseks aastatel 2017–2021. Komisjonil õnnestus kaotada liikmesriikide ja sidusrühmade toel **31 kaubandustõket 19 partnerriigis** üle kogu maailma.

Komisjon jätkas ka ettevõtjate teavitamist kaubanduslepingutest tulenevatest eelistest ja sellest, kuidas neid eeliseid kasutada, keskendudes eelkõige VKEdele. Portaali **Access2Markets** on olnud alates selle käivitamisest 2020. aasta oktoobris üle viie miljoni üksikkülastaja. 70 % selle kasutajatest on pärit EList. Access2Markets on arenenud ulatuslikumaks portaaliks, kust võib leida mitu kaubandusega seotud abivahendit – lisaks teabele kauba importimise ja eksportimise kohta sisaldab portaal uut kaubanduse abivahendit Kanada ja Ühendkuningriigiga seotud teenuste ja investeeringute jaoks. Portaali on kasutatud alates käivitamisest 9 000 korda.

Komisjon teeb tihedas partnerluses teiste **ELi institutsioonidega** tööd selle nimel, et suurendada teadlikkust kaubanduslepingutest ning meetmetest, millega toetatakse nende rakendamist ja täitmise tagamist. **Euroopa Parlamendile** antakse korrapäraselt ülevaade rakendamise ja täitmise tagamise eri aspektidest (nagu komisjoni ja kolmandates riikides

asuvate ELi delegatsioonide koostöö või olemasolevate lepingute rakendamisel kaubanduse ja kestliku arengu sätete läbivaatamise järelustega arvestamine) ning mitu Euroopa Parlamendi liiget on võtnud meetmeid, et tutvustada turulepääsu valdkonnas tehtavat tööd oma kodumaal. Peale selle suurendas komisjon kooskõlastatud tegevust **liikmesriikidega**, et jõuda sidusrühmadeni nii ELis kui ka partnerriikides kohapeal (sidudes ELi delegatsioonid tihedamalt liikmesriikide saatkondadega). Komisjoni, ELi delegatsioonide, Euroopa Parlamendi ja liikmesriikide ühised jõupingutused mitte üksnes ei paranda turulepääsu takistavate tõkete kaotamise väljavaateid, vaid, nagu näha käesolevast aruandest, hoiavad ka ära uute tõkete tekkimise. Lisaks aitasid need ühised jõupingutused jõuda arvukamate sidusrühmadeni (eelkõige VKEdeni) ning teavitada neid ELi kaubanduslepingutega kaasnevatest võimalustest, mis on seotud ekspordi ja impordiga tollimaksu nullmäära juures, soodustingimustel juurdepääsuga sektoritele, millele muidu ligipääs puuduks, ning teenuste- ja riigihanketurgude avanemisega. 2022. aastal ja 2023. aasta esimeses pooles toimusid Ungaris, Lätis, Rootsis, Prantsusmaal, Horvaatias, Tšehhis ja Itaalias **turulepääsu päevade** ühisüritused.

2022. aasta juunis viis komisjon lõpule **kaubanduse ja kestliku arengu sätete läbivaatamise**,⁵ mille tulemusel tugevneb kaubanduse ja kestliku arengu sätete rakendamine ja täitmise tagamine kaubanduse ja kestliku arengu peatükki sisaldava, 18 partnerriigiga sõlmitud 11 ELi kaubanduslepingu raames. Kaubandust ja kestlikku arengut käsitlevas teatises on kindlaks määratud poliitilised prioriteedid ja peamised meetmed, et rangema rakendamise ja täitmise tagamise kaudu veelgi tõhustada praegust osaluspõhist kaubanduse ja kestliku arengu käsitlust, mis põhineb rahvusvahelistel raamistikel ja standarditel. Eelkõige hõlmab uus lähenemisviis kaubandussanktsioone kaubanduse ja kestliku arengu põhisätete rikkumise puhuks. Nendega arvestatakse tulevastel läbirääkimistel ja ka käimasolevatel läbirääkimistel, kui see on asjakohane.

Näiteks **Ladina-Ameerikas** on see uus käsitus koos külaskäikudega partnerriikidesse ja -piirkondadesse võimaldanud suhelda asjaomaste partneritega sügavamalt ja vahetumalt ning kaasa toonud tööseadustiku läbivaatamise Colombias ja Peruus.

Aruandeperioodil ratifitseeriti ja jõustusid mitu **Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) põhikonventsiooni**: **Jaapanis** jõustus sunniviisilise töö kaotamise konventsioon (nr 105) ning **Lõuna-Koreas** jõustusid ühinemisvabaduse ja organiseerumisõiguse kaitse konventsioon (nr 87), organiseerumisõiguse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse kaitse konventsioon (nr 98) ning sunniviisilise töö konventsioon (nr 29).

Kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kohustuste täitmine tähendas ka partnerriikide **siseriiklike õigusaktide** täiendavat kooskõlastamist rahvusvaheliste normidega. Siin tõi ELi töö **Vietnamiga** kaasa praegu toimuva **ulatuslikuma tööseadustiku reformimise**, et oleks võimalik luua sõltumatuid ametiühinguid, samal ajal kui töö **Jaapaniga** aitas kujundada Jaapani inimõigustealase hoolsuskohustuse juhendit, eelkõige suurendada ulatust, milles

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0409>.

Jaapani ettevõtjad kasutavad vastutustundlikke ja rahvusvahelistele standarditele vastavaid hankeid.

Hiljutisemate ELi kaubanduslepingute alusel loodud **sisenõuanderühmad** jätkasid komisjoni nõustamist seoses kohapealse olukorraga partnerriikides. See võimaldas komisjonil muu hulgas juhtida tähelepanu ja reageerida Ecuadori piirangutele, mis takistasid ametiühingute tööd banaanisektoris. *Lõuna-Korea* puhul juhtis sisenõuanderühm komisjoni tähelepanu kullerite väidetavale diskrimineerimisele. Komisjon juhtis Lõuna-Korea tähelepanu sellele küsimusele tööõiguse teemalises kahepoolses vaidluses eksperdikomisjoni aruande rakendamise raames.

Aruandeperioodil jätkasid sisenõuanderühmad rakendamistöös osalemist **dokumente analüüsides**, uurides probleeme õiglase kaubandusega Andide piirkonnas ja platvormitöö institutsioonilist kaitset Lõuna-Koreas.

Komisjon viis lõpule **ühtsele kontaktpunktile** laekunud **esimese kaubanduse ja kestliku arenguga seotud ametliku kaebuse** esialgse analüüsi. Kaebuse oli esitanud Madalmaade valitsusväline organisatsioon CNV Internationaal Colombia ja Peruu ametiühingute nimel. Kaebus puudutas töötajate õigusi Peruu ja Colombia kaevandussektoris.

Nii nagu turulepääsu puhul, peab komisjon ka *kestlikkusega seotud kohustuste* rakendamise ja täitmise tagamise teemal tulemuslikku dialoogi ELi institutsioonide ja liikmesriikidega. 2022. aasta oktoobris võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni kaubandust ja kestlikku arengut käsitleva tegevuskava läbivaatamise kohta,⁶ milles väljendatakse heameelt komisjoni teatise üle ning võetakse rahuloluga teadmiseks komisjoni kavatsus tugevdada ELi kaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatükke. Komisjon süvendab ka suhtlust oma liikmesriikide kaubanduse ja kestliku arengu ekspertide rühmaga.

Samuti jätkas komisjon kõrgemal tasandil suhtlemist **Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega**, eeskätt pidades silmas selle komitee rolli sisenõuanderühmade toetamisel. Kolmandal ELi sisenõuanderühmade kohtumisel, mis toimus 17. aprillil 2023, oli 130 osalejat kõigist 11 ELi sisenõuanderühmast.

Lisaks tehti olulisi edusamme ELi seadusandlike meetmete kogumi väljatöötamisel. EL **võttis** 2022. aastal **vastu kolm uut eraldiseisvat õigusakti**, mis avaldavad mõju kaubandusele. Ehkki tegemist ei ole vahenditega, mille eesmärk on tagada kaubanduse valdkonnas kokku lepitud kohustuste täitmine, võimaldavad need liidul võidelda tulemuslikumalt majandusliku survestamise vastu (survestamisvastane õigusakt) ning tagada või taastada võrdsed tingimused (rahvusvaheliste hangete instrument ja välisriigi subsidiumide määrus) ning täidavad seega tühimiku rahvusvahelises reeglistikus.

⁶ Euroopa Parlamendi 6. oktoobri 2022. aasta resolutsioon: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022IP0354>.

- 6. juunil 2023 jõudsid parlament ja nõukogu kokkuleppele **survestamisvastase instrumendi**⁷ suhtes. Uus määrus hakkab kaitsma ELi ja liikmesriikide huve majandusliku survestamise korral, nimelt juhul, kui kolmas riik survestab ELi või liikmesriiki tegema konkreetset valikut ükskõik millises nende pädevusse kuulavas valdkonnas, rakendades meetmeid, mis mõjutavad kaubandust või investeeringuid. Määruse põhieesmärk on majanduslikku survestamist ära hoida. Määrusega nähakse ka ette rahvusvaheline koostöö seoses majandusliku survestamisega. Uus määrus peaks jõustuma 2023. aasta neljandas kvartalis.
- **Rahvusvaheliste hangete instrumenti** käsitlev määrus⁸ jõustus 29. augustil 2022. See võimaldab ELil piirata pärast uurimisetapi lõppu sellistest riikidest pärit tarnijate juurdepääsu ELi hanketurgudele, mis ei võimalda sarnast juurdepääsu oma hangetele. Komisjon on avaldanud portaalis Access2Markets veebivormi, mida liikmesriigid ja tööstuse esindajad saavad kasutada kaebuste esitamiseks, ning Euroopa Liidu Teatajas suunised avaliku sektori hankijatele ja võrgustiku sektori hankijatele selle kohta, kuidas kohaldada rahvusvaheliste hangete instrumendi meetmeid.
- **Välisriigi subsideidume käsitlev määrus**⁹ jõustus 12. juulil 2023. Sellega on kehtestatud uus ja terviklik kogum õigusnorme, et käsitleda moonutusi, mida põhjustavad siseturul konkureerivatele või avaliku sektori hangetes osalevatele ettevõtjatele antud välisriigi subsideidumid. Sellega on kaotatud regulatiivne lünk ELi konkurents-, riigihanke- ja kaubanduseeskirjades.

⁷ https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/protecting-against-coercion/qa-political-agreement-anti-coercion-instrument_en.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A32022R1031>.

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2560&qid=1673254237527>.

I.2. Aruandega hõlmatud valdkonnad

See aruanne on kolmas konsolideeritud **aastaaruanne**¹⁰ rakendus- ja täitmise tagamise meetmete kohta, mida kasutatakse kaubanduse valdkonnas mitmepoolsete kaubanduskohustuste (WTO) ja kahepoolsetes sooduskaubanduslepingutes sätestatud kohustuste täitmise tagamiseks. Selles antakse ülevaade komisjoni kaubandusvaldkonna juhtiva järelevalveametniku¹¹ juhtimisel võetud peamistest meetmetest ja saavutustest 2022. aastal ja 2023. aasta esimeses kvartalis.

Aruandele lisatud **komisjoni talituste töödokument**¹² sisaldab aruande jagu II.2 täiendavat lisateavet ELi 39 suurema kahepoolse sooduskaubanduslepingu kohta.

Komisjoni veebisaidil¹³ on aruannet täiendav teave selle kohta, i) kuidas arenes 2022. aastal ELi kauplemine sooduskaubanduspartneritega, ii) kuidas ELi eksportijad ja importijad kasutasid sooduskaubanduspartnerite puhul tariifisoodustusi nii ELis tervikuna kui ka liikmesriikide lõikes ning iii) millised olid tariifikvootide kasutamise määrad.

Kuigi käesolevas aruandes keskendutakse ELi kaubanduslepingute rakendamisele ja täitmise tagamisele, tuleks seda vaadelda ka laiemas majandusjulgeoleku kontekstis ja võttes arvesse täitmise tagamise alast tegevust neis valdkondades, mille kohta **komisjon annab aru eraldi**:

- **kaubanduse kaitsemeetmete** (dumpinguvastaste ja subsiidiumivastaste meetmete ning muude kaitsemeetmete) kasutamine, mida kajastatakse komisjoni iga-aastases kaubanduse kaitsemeetmete aruandes¹⁴;
- võltsimise, piraatluse ja muul viisil **intellektuaalomandi õiguste** rikkumise jälgimine ja tõkestamine, mida kajastatakse komisjoni intellektuaalomandi õigusi käsitlevas aruandes¹⁵ ja piraatlusjuhtumite jälgimise nimekirjas,¹⁶ mis avaldatakse vaheldumisi iga kahe aasta tagant;

¹⁰ Teine aruanne avaldati 11. oktoobril 2022 ja on kättesaadav [komisjoni dokumendiregistris – COM\(2022\) 730 \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1911).

¹¹ Teave kaubandusvaldkonna juhtiva järelevalveametniku rolli kohta on kättesaadav aadressil https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/chief-trade-enforcement-officer_en.

¹² Komisjoni talituste töödokument „Individual information sheets on implementation of EU Trade Agreements“ (*SWD(2023) 740*); <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>

¹³ Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraadi veebileht rakendamise ja täitmise tagamise kohta: https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/implementing-and-enforcing-eu-trade-agreements_en.

¹⁴ Komisjoni 41. aruanne kaubanduse kaitsemeetmete kohta, vastu võetud 6. septembril 2023: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0506&qid=1694161661994>, ja komisjoni talituste töödokument: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023SC0287&qid=1694161661994>.

¹⁵ Viimane aruanne intellektuaalomandi õiguste kaitse ja õiguskaitse tagamise kohta kolmandates riikides avaldati 17. mail 2023 ja on kättesaadav aadressil https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-releases-its-report-intellectual-property-rights-third-countries-2023-05-17_en.

- **välismaiste otseinvesteeringute taustauuringud ja kahesuguse kasutusega kaupade ekspordi kontrollimine**, milles seisneb julgeoleku tagamiseks tehtav ELi strateegiline kaubandus- ja investeerimiskontroll ning mida kajastatakse komisjoni iga-aastastes aruannetes välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute kohta¹⁷ ja ekspordikontrolli määruse (EL) 2021/821 kohta¹⁸;
- **ELi üldiste tariifsete soodustuste kava** kohaldamine, mida kajastatakse komisjoni aruannetes üldiste tariifsete soodustuste kava kohta¹⁹.

¹⁶ Viimane võltsimis- ja piraatlusjuhtumite jälgimise nimekiri avaldati 1. detsembril 2022 ja on kättesaadav aadressil https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-publishes-latest-counterfeit-and-piracy-watch-list-2022-12-01_en.

¹⁷ Kolmas aastaaruanne liitu tehtavate välismaiste otseinvesteeringute taustauuringute kohta ja komisjoni talituste 19. oktoobri 2023. aasta töödokument: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2023\)590&lang=et](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2023)590&lang=et).

¹⁸ Kahesuguse kasutusega kaupade ekspordikontrolli statistiline ajakohustus (2021): [COMMISSION-STAFF-WORKING-DOCUMENT-Statistical-update-on-dual-use-export-control-2021-2.pdf](https://ec.europa.eu/europeansanctions.com/COMMISSION-STAFF-WORKING-DOCUMENT-Statistical-update-on-dual-use-export-control-2021-2.pdf) (europeansanctions.com)

¹⁹ Viimane aruanne üldiste tariifsete soodustuste kava käsitleva määruse kohaldamise kohta: JOIN(2023) 34.

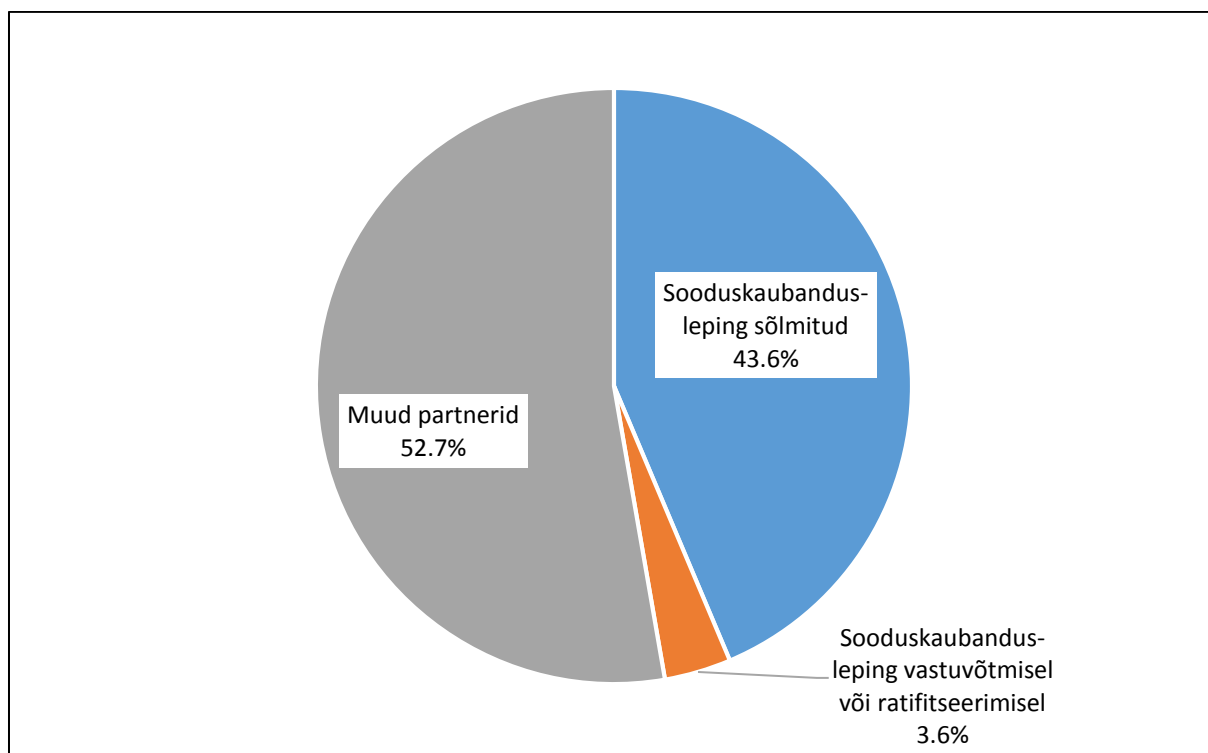
II. ELi kaubanduslepingute pakutavate võimaluste täielik ärakasutamine

II.1. Kauplemine sooduskaubanduspartneritega – peamised arengusuunad 2022. aastal

2022. aastal toimus 44 % ELi kaubandusest sooduskaubanduslepingute alusel

ELi kaubandus 74 sooduskaubanduspartneriga ulatus 2022. aastal 2 434 miljardi euroni, moodustades 44 % ELi kogu väliskaubandusest²⁰. ELi eksport sooduskaubanduspartneriks olevatesse riikidesse ulatus 1 254 miljardi euroni ja import neist riikidest 1 180 miljardi euroni. Kui lisada lepingud, mis on praegu vastuvõtmisel või ratifitseerimisel (3,6 %),²¹ suureneb sooduskaubanduse osakaal 47 %ni.

Joonis 1. ELi väliskaubandus (2022)

Allikas: Eurostat, Comext (2023. aasta aprilli väljavõte).

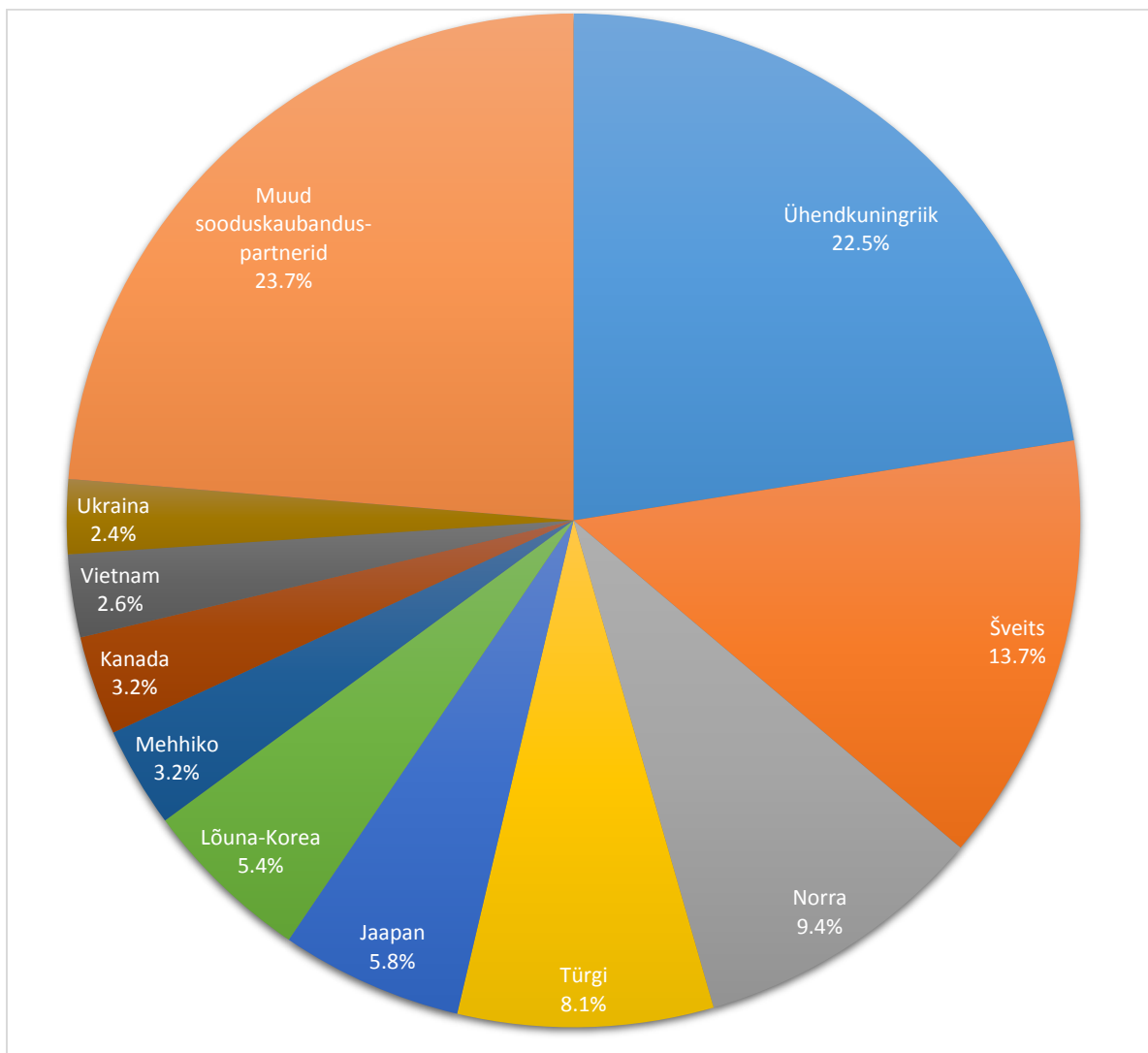
Nagu on näha allpool joonisel 2, oli ELi suurim sooduskaubanduspartner endiselt Ühendkuningriik, kelle arvele langes 22,5 % ELi kaubandusest 74 sooduskaubanduspartneriga. Järgnesid Šveits (13,7 %), Norra (9,4 %), Türgi (8,1 %) ja

²⁰ See 44 % (diagrammi sinine sektor) hõlmab ka Mehhikot ja Tšiilit, kellega EL kohaldab kuni ajakohastatud lepingute ratifitseerimiseni olemasolevaid kaubanduslepinguid.

²¹ Lisaks Uus-Meremaale ja Mercosuri partneritele (Argentina, Brasiilia, Paraguay ja Uruguay) Benin, Burkina Faso, Burundi, Cabo Verde, Gambia, Guinea, Guinea Bissau, Haiti, Keenia, Libeeria, Mali, Mauritaania, Nigeeria, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Tansaania, Togo ja Uganda; vt https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/negotiations-and-agreements_en.

Jaapan (5,8 %). Kokku moodustas kauplemine nende viie partneriga 2022. aastal umbes 60 % ELi sooduskaubandusest.

Joonis 2. ELi kaubavahetus sooduskaubanduspartnerite lõikes (2022)

Allikas: Eurostat, Comext (2023. aasta aprilli väljavõte).

Kui uurida ELi kaubandust ülejäänud maailmaga 2022. aastal, siis oli Ühendkuningriik jätkuvalt suuruselt kolmas kaubanduspartner Ameerika Ühendriikide ja Hiina järel, neljas oli Šveits ja viies Venemaa. Norra, Türgi, Jaapan, Lõuna-Korea ja India olid kuuendal kuni kümnendal kohal, edestades Ukrainat (üldiselt võttes ELi suuruselt 15. kaubanduspartner).

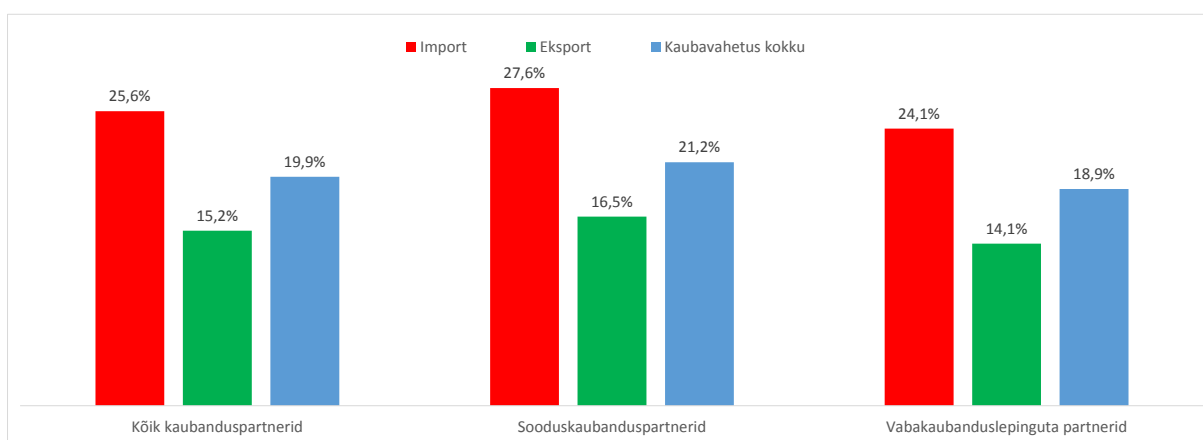
ELi eksport Venemaale vähenes aastatel 2021 ja 2022 väärtuse poolest 38 % (89 miljardilt eurolt 55 miljardile eurole), kuid mahu poolest poole võrra (16 miljonilt tonnilt 8 miljonile tonnile). Samal ajavahemikul suurenes ELi import Venemaalt väärtuse poolest 24 % (energiahindade suure tõusu tõttu), kuid kahanes mahu poolest 33 % (386 miljonilt tonnilt 258 miljonile tonnile). Oluliste sisendite, näiteks energiatoodete ja toorainete import ELi (soodus)kaubanduspartneriks olevatest riikidest samas kasvas. Näiteks 2023. aasta esimeses

kvartalis oli Venemaa osakaal ELi energiatoodete impordis väiksem kui veerand Norra, Ühendkuningriigi ja Ameerika Ühendriikide ühisest osakaalust.

ELi kaubavahetus sooduskaubanduspartneritega kasvas edasi jõulisemalt kui ELi kaubandus üldiselt (kui jätta kõrvale energiatooted)

Nii nagu ajavahemikus 2020–2021, suurenes ELi ja sooduskaubanduspartnerite vaheline kaubavahetus aastatel 2021–2022 väärtuse poolest rohkem (21,2 %) kui ELi kaubavahetus partneritega, kelle suhtes sooduskorda ei kohaldata (18,9 %), ja ELi kaubavahetus kõigi kaubanduspartneritega (19,9 %), kui jätta kõrvale energiatooted.

Joonis 3. ELi kaubavahetuse kasv partnerite lõikes (2021–2022) (ei hõlma energiatooted)

Allikas: Eurostat, Comext (2023. aasta aprilli väljavõte).

Sooduskaubanduspartneritega toimuv põllumajanduslike toiduainetega kauplemine kindlustab kaubandusblokile jätkuvalt tugeva positsiooni üleilmses kaubanduses

EL on endiselt maailma suurim põllumajanduslike toiduainetega kaupleja: ELi import ulatus 2022. aastal 171 miljardi euroni ja eksport 229 miljardi euroni. Hoolimata ülemaailmsest hindade tõusust, ei olnud põllumajanduslike toiduainetega kauplemise mahus 2022. aastal üldiselt näha vähenemist ja kohati see isegi suurenes. Sellele aitas kaasa ELi **ulatuslik kaubanduslepingute võrgustik**.

ELi ja 74 sooduskaubanduspartneri vaheline kauplemine **põllumajanduslike toiduainetega** suurenes 2022. aastal 21,2 %. See kasvas sama palju kui ELi üldine kaubavahetus (v.a energiatooted), enam-vähem samas tempos kui ELi ja kõigi kaubanduspartnerite vaheline kauplemine põllumajanduslike toiduainetega, mis suurenes 22,2 %, ning vähem kui ELi ja kaubanduslepinguga hõlmamata partnerite vaheline kauplemine põllumajanduslike toiduainetega, mis suurenes 23,3 %.

ELi põllumajanduslike toiduainete eksport sooduskaubanduspartneriks olevatesse riikidesse kasvas rohkem (17,5 %) kui nende toodete eksport kõikidesse kaubanduspartneriks olevatesse riikidesse, mis suurenes samal ajavahemikul 15,8 %, ja rohkem kui eksport riikidesse, mille suhtes sooduskorda ei kohaldata, mis suurenes samuti märkimisväärselt, kuid

13,5 %. Selle suundumuse taga oli eelkõige teravilja ja teraviljatoodete sektor ning järgmisena piimatoodete sektor.

Ühendkuningriik oli jätkuvalt ELi põllumajanduslike toiduainete ekspordi peamine sihtkoht nii sooduskaubanduspartnerite seas²² kui ka üldiselt²³ – sinna liikus üle viiendiku (21 %) ELi ekspordist. Ühendkuningriik oli ka see sihtkoht, kuhu suunatud ELi eksport kasvas 2022. aastal kõige rohkem (väärtuse poolest +5,9 miljardit eurot ehk +14 %), talle järgnesid Ameerika Ühendriigid ja Maroko. Üldiselt võttes jäi Ühendkuningriigi järel suuruselt teiseks ELi põllumajanduslike toiduainete ekspordi sihtkohaks väärtuse poolest Ameerika Ühendriigid, kellele järgnesid Hiina ja Šveits.

ELi põllumajanduslike toiduainete import sooduskaubanduspartneriks olevatest riikidest kasvas 2022. aastal veidi vähem (28 %) kui nende toodete import kõikidest kaubanduspartneriks olevatest riikidest (32 %) ja kaubanduslepinguga hõlmamata riikidest (37,1 %). Sooduskaubanduspartnerite kogetud väiksem kasv on tõenäoliselt tingitud nende impordi struktuurist. Näiteks importis EL õliseemneid (nt sojaube) ja kohvi – kaks olulist impordiartiklit, mille hind (ja seega impordi väärtus) on kasvanud kõige enam – peaaegu eranditult riikidest, mille suhtes sooduskorda ei kohaldata (Brasiilia, Argentina ja Ameerika Ühendriigid).

Ühendkuningriik oli peamine ELi põllumajanduslike toiduainete impordi allikas ka üldiselt võttes (9 % koguimpordist), kusjuures import kasvas 28,4 % (mis vastab kõigi sooduskaubanduspartnerite keskmisele kasvule). Võrreldes 2021. aastaga, mil import kahanes 24,5 %, oli suundumus seega vastupidi pöördunud. See on muu hulgas märk sellest, et Ühendkuningriigi kauplejad on ära harjunud taime- ja loomatervise kontrolliga, mida EL kohaldab põllumajanduslike toiduainete saadetiste suhtes alates 2021. aasta jaanuarist.

Sooduskaubanduspartneritest oli suuruselt teine ELi põllumajanduslike toiduainete impordi allikas 2022. aastal **Ukraina** (8 % impordist).

ELi kaubanduslepingud hõlbustavad mitmekesisust ja aitavad parandada toiduga kindlustatust

2022. aastal aitasid ELi kaubanduslepingud mitmekesistada ELi kauplemist põllumajanduslike toiduainetega, kaugenedes Venemaast ja lähenedes teistele kaubanduspartneritele, ning lahendada pärast Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu Ukraina-vastase agressioonisõja puhkemist toiduga kindlustatusega seotud probleeme nii ELis kui ka partnerriikides.

- Kokkuvõttes sai Ukrainast 2022. aastal Ameerika Ühendriikide asemel suuruselt kolmas põllumajanduslike toiduainete impordi allikas (Brasiilia ja Ühendkuningriigi järel).

²² ELi sooduskaubanduspartnerite seas jäi teisele kohale Šveits (5 % ELi ekspordist 2022. aastal) ja kolmandale Jaapan (4 %).

²³ Teiseks jäi Ameerika Ühendriigid (13 % ELi põllumajanduslike toiduainete koguekspordist 2022. aastal) ja kolmandaks Hiina (7 %).

- Kooskõlas võetud kohustusega panustada ülemaailmsesse toiduga kindlustatusesse, mida on kahjustanud Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu agressioonisõda Ukraina vastu, suurendas EL 2022. aastal nisueksporti lõunanaabrusse, eelkõige Alžeeriasse (4,9 miljonit tonni), Marokosse (4,1 miljonit tonni) ja Egiptusesse (2,9 miljonit tonni). Seda hõlbustasid assotsieerimislepingud ELi ja nende partnerite vahel.

Erinevalt kogu kaubandusest püsis kaubavahetuses sooduskaubanduspartneritega ELi kaubandusbilansi ülejääk, ehkki see kahaneb

Erinevalt kogu kaubandusest registreeris EL kaubavahetuses sooduskaubanduspartneritega 2022. aastal 73 miljardi euro suuruse kaubandusbilansi ülejäägi. 2021. aastal oli ülejääk 204 miljardit eurot, nii et see oli 131 miljardi euro võrra vähenenud. Enam kui 60 % sellest ülejäägist saab seostada põllumajanduslike toiduainetega.

Seevastu ELi kaubavahetuses ülejäänud maailmaga kahanes 2021. aasta 55 miljardi suurune kaubandusbilansi ülejääk 432 miljardi euro suuruseks kaubandusbilansi puudujäägiks, mis on suurim puudujääk alates 2002. aastast. Selle põhjus oli ennekõike energiatoodete väärtuse järsk suurenemine, mis sai alguse 2021. aasta lõpus ja jätkus kogu 2022. aasta vältel. Energiatoodete import kasvas 2021. aastaga võrreldes väärtuse poolest 113,5 % ehk 443,3 miljardit eurot, mis moodustas poole ELi impordi kogukasvust.

Komisjon jälgis 2022. aastal taas teatavate tööstustoodete ja põllumajanduslike toiduainete importi ELi, nagu nõutakse vastavates ELi määrustes

Konkreetsed järelevalvekohustused kaubavahetuses Lõuna-Koreaga ja Ladina-Ameerika partneritega

Komisjon jälgis, nagu nõutakse määruses (EL) nr 511/2011,²⁴ Lõuna-Korea peamiste autoosade ja elektroonika importi kõige olulisematelt tarnijatelt väljastpoolt ELi. 2022. aastal suurenes 2021. aastaga võrreldes veidi Lõuna-Korea sisepõlemismootorite (bensiini- ja diiselmootorid) ja osade import (+8 %), nagu ka peamiste autoosade import (+11 %). Selle kaubandusstatistika põhjal ei ole võimalik kindlaks teha seost Lõuna-Koreaga sõlmitud kaubanduslepingu kohase tollimaksu tagastamise lubamise ja ELi Lõuna-Koreast pärit autode impordi kasvu (29 %) vahel.

Komisjon jälgis ka Colombiast, Ecuadorist ja Peruust ning Kesk-Ameerikast pärit värskete banaanide importi ELi, nagu on ette nähtud määrusega (EL) nr 19/2013²⁵ ja määrusega (EL) nr 20/2013²⁶. 29. augustil 2022 esitas komisjon põhjaliku aruande ELi

²⁴ Määrus (EL) nr 511/2011 (ELT L 145, 31.5.2011, lk 19); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/ALL/?uri=CELEX:32011R0511>.

²⁵ Määrus (EL) nr 19/2013 (ELT L 17, 19.1.2013, lk 1); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0019>.

²⁶ Määrus (EL) nr 20/2013 (ELT L 17, 19.1.2013, lk 13); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0020>.

banaanituru toimimise kohta pärast banaane käsitleva stabiilsusmehhanismi aegumist²⁷. Aruandes kinnitatakse, et ELi kaubanduspoliitikas on saavutatud õige tasakaal eri eesmärkide vahel, austades rahvusvahelisi kohustusi ja samas rahuldades ELi pidevalt suureneva tarbimisega seotud vajadusi. Colombiast pärit värskete banaanide import ELi suurenes 2022. aastal 1,6 %, samal ajal kui import Ecuadorist ja Peruust vähenes 2021. aastaga võrreldes vastavalt 11 % ja 20 %. Komisjon jätkab turu ja ELi banaanitootjate olukorra korrapäraselt analüüsimist ning vajaduse korral uurib seda koos liikmesriikide ja sidusrühmadega.

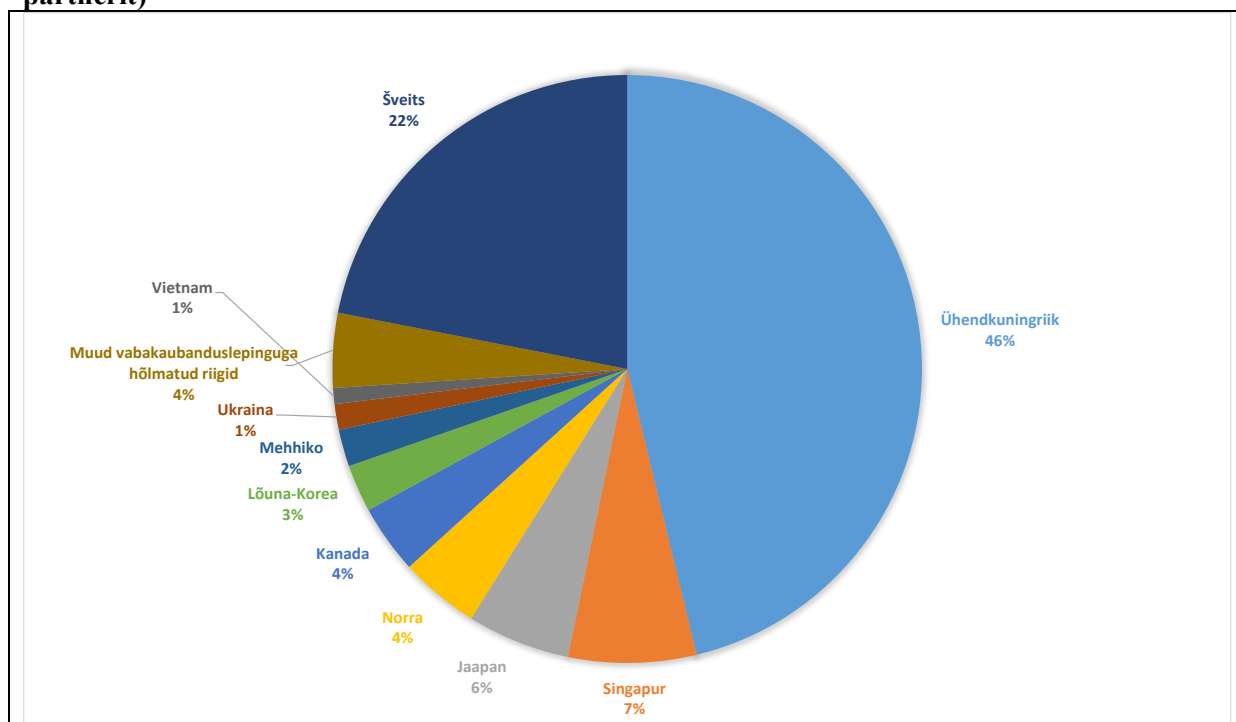
Teenustekaubandus kasvas ning EL säilitas kaubandusbilansi ülejäägi nii sooduskaubanduspartneritega kui ka ülejäänud maailmaga kauplemisel

Teenustekaubandus kõigi 74 sooduskaubanduspartneriga ulatus 2021. aastal (värskemad kättesaadavad andmed) 925 944 miljoni euroni (46 % ELi kogu teenustekaubandusest). See näitaja suurenes 6,7 %, st vähem kui ELi teenustekaubandus ülejäänud maailmaga, mis kasvas 10 %, ja kaubanduspartneritega, kelle suhtes sooduskorda ei kohaldata, mis kasvas 13 %.

Teenustekaubanduses suurenes ELi kaubandusbilansi ülejääk 2021. aastal nii sooduskaubanduspartnerite puhul (57 miljardi euro suurune kasv 79 miljardilt eurolt 2020. aastal 136 miljardi euroni 2021. aastal) kui ka kõigi kaubanduspartnerite arvestuses. Viimati nimetatute puhul oli kasv isegi suurem, ehkki alustati madalamalt tasemelt (s.o 112 miljardi euro suurune kasv 9 miljardilt eurolt 2020. aastal 121 miljardi euroni 2021. aastal).

²⁷<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11960-2022-INIT/et/pdf>.

Joonis 4. ELi teenustekaubandus sooduskaubanduspartnerite lõikes, 2021 (kümme peamist partnerit)

Allikas: Eurostati maksebilansi statistika (BOP_ITS6_DET) (2023. aasta aprilli väljavõte).

ELi kogu teenustekaubandus ulatus 2021. aastal 2 triljoni euroni, mis moodustas 2022. aastal kolmandiku ELi kogukaubandusest²⁸. EL on maailma suurim teenuste eksportija – tema arvele langeb 26 % ülemaailmsest teenuste ekspordist.

II.2. ELi kaubanduslepingute rakendamise edendamine Aasias, Ameerikas, ELi naabruskonna riikides ning Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikides

Selles jaos keskendutakse ELi kahepoolsete kaubanduslepingute rakendamisele ja täitmise tagamisele. Selles kirjeldatakse, kuidas komisjon on teinud tööd ühelt poolt selle tagamiseks, et ettevõtjad saaksid teada kaubanduslepingute pakutavatest võimalustest, ja teiselt poolt selleks, et jälgida, kuidas partnerriigid täidavad oma vastavaid kohustusi. Vajaduse korral on komisjon täitmise tagamist tõhustanud. Endiselt oli esmatähtis turulepääsu takistavate tõkete ning kaubanduse ja kestliku arengu sätete rikkumise varajane kindakstegemine, ennetamine ja

²⁸ Teenustekaubanduse valdkonnas on värskemad andmed 2021. aasta kohta. Andmed on pärit Eurostati maksebilansi statistikast:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_ITS6_DET_custom_6174487/default/table;andmed_järgmise_kohta

kaotamine, mida tehti koostöös liikmesriikide ja sidusrühmadega. Neis jõupingutustes oli oluline toetav roll ELi delegatsioonidel²⁹.

A. Kaubanduslepingutest tulenevate eeliste tutvustamine ja edendamine

Endiselt on esmatähtis aidata ettevõtjatel kaubanduslepinguid tundma õppida

Komisjon jätkas jõupingutusi, et suurendada teadlikkust ELi kaubanduslepingutest ja eelistest, mida need toovad ELi ettevõtjatele, kui nad konkureerivad kolmandate riikide turgudel. See on oluline eeskätt VKEdele. Selleks kasutati juhendeid uute ja olemasolevate lepingute ja nende konkreetsete elementide kohta ning üritusi, mida toetati ELi rahastatavatest projektidest.

Mõned näited:

- **ühisüritus** 2022. aasta septembris **CETA viienda aastapäeva** tähistamiseks, kus oli 90 osalejat. Selle korraldasid ühiselt Euroopa Komisjon ja Euroopa Liidu kaubanduskoda Kanadas;
- **üksikasjalikud juhendid olemasolevate lepingute kohta**, nagu juhend ELi tarnijatele, mis käsitleb **riigihankeid Jaapanis**³⁰. Juhendi eesmärk on abistada riigihankemenetlustes või sarnastes protsessides ELi ettevõtjaid, kes soovivad pakkuda Jaapani avaliku sektori asutustele kaupu, ehitustöid või teenuseid;
- mitmesugused **materjalid, mille abil teavitatakse sidusrühmi ja aidatakse neil teha ettevalmistusi uuteks lepinguteks** enne nende jõustumist. EL võttis selliseid meetmeid, sealhulgas avaldas teabelehti ja infograafikuid, näiteks 2022. aasta detsembris, mil jõudsid lõpule täiustatud raamlepingu teemalised läbirääkimised Tšiiliga. Sarnaseid samme astuti ka siis, kui EL viis 2022. aasta juunis lõpule läbirääkimised **Uus-Meremaaga** tulevase nüüdisaegse kaubanduslepingu üle, ja uuesti seoses selle lepingu allkirjastamisega aasta hiljem 9. juulil 2023. Muu hulgas avaldati teabeleht, infograafikud ja korduma kippuvaid küsimusi käsitlev dokument³¹.

B. ELi kahepoolsete kaubanduslepingute rakendamine

Komisjon kasutab ELi kahepoolsete kaubanduslepingute kehtivusajal mitmesugustel eesmärkidel – näiteks tõkete ärahoidmiseks ja kaotamiseks, koostööks partnerriikidega ning läbirääkimisteks täiendavate turulepääsu võimaluste teemal – **institutsioonilisi struktuure**.

²⁹ Kaubanduse peadirektoraadil on enam kui 50 ELi delegatsioonis üle 200 töötaja, kes tegelevad kaubandusega seotud küsimustega.

³⁰ Juhendis selgitatakse ELi-Jaapani majanduspartnerluslepingust tulenevaid peamisi muudatusi riigihankemenetluste kohaldamisalas ning antakse ülevaade rangematest läbipaistvusega seotud eeskirjadest: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_159028.pdf.

³¹ [ELi ja Uus-Meremaa kaubandusleping, mis soodustab kestlikku majanduskasvu \(europa.eu\)](https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_159028.pdf).

Aruandeperioodil tehti suuri edusamme, nagu on näidatud allpool, sealhulgas konkreetsete näidete abil.

Komisjon jätkas ühistes kaubanduskomiteedes suhtlemist partnerriikidega, et suurendada ELi ekspordi turulepääsu

Näiteks 30. novembril 2022 võttis **ELi ja Lõuna-Korea kaubanduskomitee** vastu otsuse, mille kohaselt kuuluvad alates 1. jaanuarist 2023 ELi ja Lõuna-Korea kaubanduslepingu kohaldamisalasse veel 44 ELi ja 41 Lõuna-Korea geograafilist tähist.

20. detsembril 2022 aset leidnud **ELi ja Singapuri tollikomitee esimesel kohtumisel** otsustati asendada heakskiidetud eksportijate süsteem registreeritud eksportijate süsteemiga (muutes vastavat protokoll³²). See muudatus tähendab seda, et ELi õlleeksportijad pääsevad alates 1. jaanuarist 2023 hõlpsamini ligi tariifisoodustustele.

Komiteed aitasid ka varajases etapis kindlaks teha ja ära hoida tõkkeid

- Näiteks suhtlus **ELi ja Andide piirkonna** kaubanduslepingu raames aitas komisjonil **ära hoida** kaks tõket **Colombias**: esimene neist puudutas **alkohoolseid jooke**, mille kohta eksportijad oleksid muidu pidanud esitama täiendavaid heade tootmistavade sertifikaate. Colombia nõustus muutma oma õigusakte, et see nõue kaotada, ja komisjon jälgib jätkuvalt olukorda. Kuni uue seaduse vastuvõtmiseni on leitud ajutine lahendus. Teine seisnes **rikastatud jahu kasutamise nõuetes**, sh väikese jahusisaldusega toodete puhul, mis oleksid takistanud ELi importi.

Kahepoolne suhtlemine, mis toimus 2022. aastal ELi ja **Tuneesia** assotsieerimislepingu alusel, aitas ELil **vältida** 2021. aasta detsembri uues finantsseaduses sätestatud **suuremaid enamsoodustusrežiimi tollimakse**, mis oleksid kahjustanud mitme tööstustoote eksporti EList³³.

Komiteed olid väga olulised ka tõkete kaotamisel, eelkõige põllumajanduslike toiduainete sektoris, mida tõkked kahjustasid kõige enam

Näiteks 30. juunil 2022, pärast elavaid arutelusid asjaomastes CETA komiteedes, kaotas **Kanada** lõpuks aktsiisimaksuvabastuse, mida oli kohaldatud föderaalasel tasandil kohalike (Kanada) veinide suhtes. Kohalikud veinid (erinevalt EList imporditud veinidest) ei olnud

³² ELi-Singapuri kaubanduslepingu protokollis nr 1 on määratletud mõiste „päritolustaatusena tooted“ ja käsitletud halduskoostöö viise.

³³ Meetme rakendamine küll jätkus, kuid mõned ELi eksportijate jaoks väga olulised tooted jäeti nimekirjast välja.

varem hõlmatud meetmega, mis on samaväärne enam kui 9 %-lise piiril rakendatava väärtuselise maksuga.

Ecuadori puhul tegutses EL ELi ja Andide piirkonna kaubanduslepingu asjaomastes komiteedes jõuliselt ja edukalt selle nimel, et kaotataks kaks tõket, mis kahjustasid ELi ekspordi potentsiaali põllumajandussektoris:

- esimene neist oli **põllumajandustoodete suhtes kohaldatud Ecuadori proteksionistlik impordikord**, kus kasutati riigisisese tootmise ja tarbimise hindamisel põhinevaid mitteautomaatseid litsentse, millega põhjustati tarbetuid viivitusi ja ebakindlust põllumajandustoodetega kauplemisel³⁴. Liikmesriikide ja ettevõtjate toel tegutsenud ELi delegatsiooni mitmed arutelud Ecuadoriga viisid selleni, et Ecuador võttis 22. novembril 2022 vastu uue korra, kehtestades prognoositava ja turule orienteeritud süsteemi;
- teine oli pikaajaline tõke, mis seisnes kümne aasta pikkuses **ELi pärit pulbriliste piimatoodete impordi keelus**, millega rikuti ELi ja Andide piirkonna kaubanduslepingut. Ka siin koordineeris komisjon Quitos tegutseva ELi delegatsiooni kaudu oma sekkumist tihedalt liikmesriikide ja asjaomase tööstusharuga, mille tulemusel taotlesid pädevad asutused lõpuks õiguslikku arvamust (riigiprokurörit). Arvamuses kinnitati, et keeluga rikuti Ecuadori kohustusi, ning selle järel hakkas põllumajandusministeerium andma ELi pulbriliste piimatoodete jaoks uusi mitteautomaatseid impordilitsentse.

Põllumajandusküsimused ei olnud sugugi ainsad küsimused, mis 2022. aastal lahendati. Muud juhtumid olid seotud tööstustoodete ja teenuste suhtes kehtestatud diskrimineerivate normidega, nt meditsiiniseadmete puhul Jaapanis ja Iisraelis ning jaemüügisektori puhul Moldovas.

- Esimesel juhul aitas ELi delegatsiooni ja asjaomaste Jaapani ettevõtjate ühenduste vaheline tihe meeskonnatöö täiustada koormavaid **Jaapani õigusakte ainulaadsete määrgistamisnõuetega meditsiiniseadmete kohta**. Alates 31. juulist 2023 kehtivad uued õigusnormid, millega vähenevad ELi ettevõtjate kulud kaubandustehingute puhul, mille koguväärtus on hinnanguliselt kuus kuni üheksa miljardit eurot.
- Üks teine juhtum puudutas meditsiiniseadmete jaoks lubade andmist **Iisraelis**. Pärast elavaid arutelusid asjaomaste ametiasutustega oli Iisrael nõus tunnistama loa andmise kiirmenetluse jaoks sobivaks³⁵ ka tooted Luksemburgist ja liikmesriikidest, kes ühinesid liiduga 2004. aastal. See tähendab, et neist riikidest pärit eksportijatel on nüüd samuti võimalik saada oma meditsiiniseadmete jaoks luba märksa kiiremini,

³⁴ EL sekkus, kuna see kord ei olnud kooskõlas ei ELi ja Andide piirkonna kaubanduslepinguga ega WTO eeskirjadega ning see oli avaldanud mõju ELi tariifikvootide kasutamisele.

³⁵ Tegemist on katseprojektiga, mis jätkub seni, kuni võetakse vastu ja jõustub seadusandlik muudatus.

millega on lõpetatud liikmesriikide vaheline diskrimineerimine. Kuigi see on praegu tagatud katseprojektiga, ei ole õigusakti lõplikult veel muudetud. EL eksportis 2022. aastal Iisraeli meditsiiniseadmeid ligikaudu 409 miljoni euro väärtuses.

- Kolmas näide on seotud **Moldova siseriikliku kaubanduse seadusega**, mille kohaselt jaemüüjad pidid tagama, et vähemalt 50 % poes välja pandud toiduainetest on pärit Moldovast. See oli vastuolus importtoodete diskrimineerimise keeluga nii ELi-Moldova põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu kui ka WTO korra alusel. Pärast põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu raames toimunud kõrgetasemelist suhtlemist otsustas Moldova 2022. aasta augustis vabastada jaemüüjad alates 26. veebruarist 2023 eespool nimetatud kohustusest.
- Neljas juhtum puudutas **Peruu litsentsimis- ja kvalifikatsiooninõudeid** teenuste valdkonnas. Nõuded, mis olid seotud eksportimiseks mõeldud **toidu ja sööda testimise** ja tehnilise analüüsiga, ei olnud objektiivsed ja läbipaistvad ning nendega diskrimineeriti välisriikide ettevõtjaid, kelle asukoht ei olnud asjaomases riigis. Pärast seda, kui EL suhtles ELi-Peruu kaubanduslepingu asjaomastes komiteedes Peruu ametiasutustega, muutis Peruu oma õigusakte ning nüüd sisaldavad need objektiivseid ja mittediskrimineerivaid litsentsimis- ja kvalifikatsiooninõudeid.

ELi kaubanduslepingute võrgustik edendas koostööd paljudes küsimustes alates reguleerimisest ja standarditest kuni tooraineteni

Kasutades ELi kaubanduslepingute institutsioonilisi struktuure, jätkas komisjon 2022. aastal mitmesugustes vastastikust huvi pakkuvates küsimustes **koostööd arenenud partneritega** kõikjalt maailmast, mida hõlbustasid vastavad kaubanduslepingud. Allpool on esitatud selle kohta mõned näited.

- **Digipartnerlus**, mis sõlmiti 2022. aastal Jaapani ja Lõuna-Koreaga ning 2023. aasta alguses Singapuri, et edendada koostööd digitaristu, digioskuste, ettevõtete digiülemineku ja avalike teenuste digiteerimise valdkonnas. Nendele digikaubanduse põhimõtetele tuginedes alustas EL 20. juulil 2023 läbirääkimisi Singapuri digikaubanduse siduvate eeskirjade teemal³⁶.
- Koostöö **Lõuna-Koreaga**
 - **rohepartnerluse** valdkonnas, mis seati sisse 22. mail 2023, et tõhustada kahepoolset koostööd ja parimate tavade vahetamist sellistes valdkondades nagu kliimameetmed, õiglane üleminek puhtale energiale, keskkonnakaitse ja muud rohepöördega seotud valdkonnad;

³⁶ https://policy.trade.ec.europa.eu/news/joint-statement-launch-negotiations-eu-singapore-digital-trade-agreement-2023-07-20_en.

- **e-sertifikaatide väljaandmise** ja tervisesertifikaatide ühtlustamise valdkonnas, et veelgi lihtsustada kauplemist mitmesuguste töödeldud põllumajanduslike toiduainetega. Samuti jätkusid arutelud autosid ja elektroonikat käsitlevate kaubanduslepingu lisade ajakohastamise teemal ning EL ja Lõuna-Korea arutasid ka seda, kuidas tagada tootjatele nende päritolust olenemata selles sektoris võrdsed tingimused, võttes arvesse, et mõlemad pooled kehtestavad elektrisõidukite subsideerimisega seotud poliitikameetmeid.
- Koostöö **Jaapaniga** meretuuleenergia valdkonnas korraldatavate hangetega seotud standardimis- ja sertifitseerimismõnede ja -eeskirjade osas, tuginedes kolmele uuringule,³⁷ kus on esitatud soovitusi selle kohta, kuidas leevendada piiranguid, mis pärssivad välisriikide laevade juurdepääsu meretuuleenergia projektidele. Need uuringud toetavad Jaapanit tema püüdlustes suurendada oma energiaallikate jaotuses taastuvate energiaallikate osakaalu ja saavutada 2050. aastaks kliimanetraalsus.
- Koostöö **Kanadaga** keskkonna ja toorainete valdkonnas, jätkates 2022. aastal ja 2023. aasta alguses mitme ühise ettevõtmisega, mis olid käivitatud 2021. aastal toimunud ELi ja Kanada tippkohtumisel,³⁸ sealhulgas suheldes kaubanduse ja kliima küsimustes tihedalt kodanikuühiskonna esindajatega. Nende ettevõtmiste hulka kuulusid neli seminari, et edendada kestlikkust, keskkonnahoidu ja kliimameetmeid põllumajanduses. Tippkohtumise tulemusel loodi ka *ELi–Kanada strateegiline toorainepartnerlus*, mis täiendab iga-aastast kahepoolset dialoogi toorainete teemal, et eemaldada oluliste rohe- ja digimajanduse sisendite allikate mitmekesistamise teel vähem sarnaste vaadete tootjatest ning edendada ELi ja Kanada tarneahelate konkurentsivõimet.
- Koostöö **Šveitsiga** kaubanduslepingute kasutamise valdkonnas, võrreldes kaubandusstatistikat, kaubanduslepingute soodustuste kasutamise määrasid ja päritolureegleid. Koostöö tegemisel kasutati ELi tehtud uuringuid ja Šveitsi majandusministeeriumi uuringut, mille eesmärk oli hinnata Šveitsi ja ELi sooduskaubanduspartnerite vahelise kumulatsiooniala loomise majanduslikku potentsiaali³⁹. Šveits kohaldab samu turva- ja ohutusmeetmeid kui EL. Kuna riik

³⁷ Meretuuleenergia:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Japanese%20OWP%20Tenders_Aquilo%20Energy%20GmbH_publication102022.pdf; merekabotaaž:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Japanese%20OWP%20Cabotage_Aquilo%20Energy%20GmbH_publication102022.pdf; standardid, tehnilised eeskirjad ja vastavushindamine Jaapani ja Euroopa meretuuleenergia turul: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/OWP%20Study%20-%20DTU-REI_publication_EN_0.pdf.

³⁸ <https://www.consilium.europa.eu/et/meetings/international-summit/2021/06/14/>.

³⁹ Uuringu ja ettevõtjate seas tehtud küsitluse tulemuste aruanne, mis kajastab seda, kuidas Šveitsi eksportijad kasutavad vabakaubanduslepinguid, on kättesaadav aadressil

osaleb alates tolli turvalisuse lepingu muutmisest 2021. aasta märtsis aktiivselt ELi impordikontrollisüsteemis (ICS2), on seaduslikud kaubavood veelgi sujuvamad ja tarneahelas kohaldatakse kõrgetasemelisi turvameetmeid.

ELi kaubanduslepingud pakkusid jätkuvalt võimalusi arengukoostööks Ladina-Ameerikas ja Aafrikas

EL jätkas 2022. aastal oma piirkondlike koostööprogrammide toel kestlikkusega seotud küsimustes ja hea valitsemistava valdkonnas koostööd partneritega Ladina-Ameerikas ja Sahara-taguses Aafrikas. Sellesse koostöösse kaasati aktiivselt kodanikuühiskond, sealhulgas kohalikul tasandil partnerriikides. Mõned hiljutised näited:

- koostöö **Tšiiliga** ELi piirkondlike programmide toel, mis aitavad riigil liikuda **kestlikuma ja keskkonnahoidlikuma majanduse** poole, sealhulgas sellistes valdkondades nagu kestlik kaevandustegevus, võitlus antimikroobikumiresistentsuse vastu, vastutustundliku ettevõtluse edendamine ning süsinikuvaesel ringmajandusel põhinevate ettevõtlusmeetmete võtmine. Lisaks, et toetada ELi ja Tšiili vahelist õiglast ja kestlikku kaubandust, käivitas komisjon 2022. aastal uue, vaid Tšiili jaoks mõeldud projekti,⁴⁰ mis aitab esile tõsta kaubanduse toetavat rolli keskkonnavalaste ja sotsiaalsete eesmärkide saavutamisel. Projekti tulemusel koostati muu hulgas uuringuid, mis käsitlesid mahetootmist Tšiilis ja õiglast kaubandust, ning projekti raames toimus 16 piirkondlikku seminari kõigis piirkondades, kõrgetasemeline konverents rahvusvaheliste ekspertidega ja loodi ettevõtjatevaheline veebiplatvorm,⁴¹ et viia Tšiili tootjad kokku ELi ostjatega;
- koostöö **Ghanaga** Ghana konkurentsivõimele keskenduva projekti⁴² raames, et **toetada ELi ja Ghana majanduspartnerluse vahelepingu rakendamist** (4,1 miljonit eurot aastateks 2020–2024). Projekti eesmärk on parandada majanduse juhtimist ja ettevõtluskeskkonda ning maksimeerida majanduspartnerluslepingust tulenevat kasu Ghanale. Kõige olulisem tegevus 2022. aastal oli muu hulgas teabematerjalide koostamine (nt majanduspartnerluse vahelepingu käsiraamat ning kaheleheküljeline teabeleht vahelepingu kohta avaliku ja erasektori teadlikkuse suurendamiseks), majanduspartnerluse vahelepingu sekretariaadi töötajate koolitamine, logistiline abi komisjonile / kaubanduse peadirektoraadile, et pakkuda koolitust 40-le Ghana tolliametnikule nende suutlikkuse suurendamiseks, ning

https://www.seco.admin.ch/seco/en/home/Aussenwirtschaftspolitik_Wirtschaftliche_Zusammenarbeit/Wirtschaftsbeziehungen/Freihandelsabkommen/nutzung_freihandelsabkommen.html.

⁴⁰ <https://eurochile.cl/es/documents/proyecto-comercio-justo-y-sostenible-entre-la-union-europea-y-chile/>.

⁴¹ https://www.eeas.europa.eu/delegations/chile/se-lanza-plataforma-%C2%A1conecta-tu-negocio%E2%80%9D-en-el-marco-del-proyecto-%E2%80%9CCapoyo-al_es?s=192.

⁴² Projektis ei ole võetud sihikule ühtki konkreetset sektorit, vaid selles keskendutakse Ghana suuremale suutlikkusele rakendada majanduspartnerluslepingut ja teha tööd selle lepinguga seotud küsimustes, konkurentsivõime parandamisele ettevõtete tasandil ja tööstuse konkurentsivõimet edendavale üldisele piirkondlikule poliitikale.

majanduspartnerluse vahelepingust tulenevaid kaubandusreforme käsitleva aruande koostamine.

Paljudel arengumaadega sõlmitud lepingutel, näiteks majanduspartnerluslepingutel AKV riikidega, on tugev arengumõõde. Need lepingud pakuvad stiimuleid reformideks, mida võivad võimendada arengukoostöö ja eelkõige **kaubandusabi**, et toetada avatumat kaubanduskeskkonda, edendada lepingute kasutamist ning teha edusamme kaubanduse ja kestliku arengu prioriteetide elluviimisel. ELi kaubandusabi käsitlevast 2022. aasta eduaruandest⁴³ on näha, et EL koos liikmesriikidega oli 2020. aastal maailma suurim kaubandusabi andja, kelle arvele langes üle 40 % üleilmsetest voogudest väärtusega 22,9 miljardit eurot. Suur osa sellest läks riikidele, kellel on soodustingimustel juurdepääs ELi turule. Näiteks ELi kaubandusabi AKV riikidele oli 2020. aastal kokku 7,2 miljardit eurot. Aruanne sisaldab teavet ja näiteid kaubandusabi kohta, mida komisjon ja liikmesriigid on andnud näiteks VKEde toetamiseks kaubanduslepingute pakutavate võimaluste kasutamisel või kaubanduse ja kestliku arenguga seotud aspektide parandamiseks. ELi kaubandusabi kajastaval veebisaidil on interaktiivne kaart,⁴⁴ kus on märgitud abi saavad riigid ja esitatud näiteid kaubandusabi projektide kohta.

EL jätkab sooduskaubanduspartneritega tehtava tehnilise koostöö edendamist, et parandada äritegevuse tingimusi

Näiteks edendas komisjon oma 1. aprillil 2022 käivitatud **intellektuaalomandi õiguste alase projekti elluviimist Kagu-Aasias**, luues süsteemid, millega hõlbustada kvaliteetseid ja kiireid protsesse intellektuaalomandi õiguste registreerimiseks ja tõhusaks intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks. Projekt toetab intellektuaalomandi õigusi käsitlevate sätete rakendamist sooduskaubanduspartneritega ASEANi piirkonnas, eelkõige **Singapuri ja Vietnamiga**, ning on nendele partneritele abiks ühinemisel asjakohaste rahvusvaheliste lepingutega.

Komisjon / kaubanduse peadirektoraat andis tehnilist abi ka **Lõuna-Aafrika Arenguühenduse (SADC) majanduspartnerluslepingu riikidele**, et aidata kiirendada majanduspartnerluslepingu **päritolureeglite** rakendamist. 2022. aastal pakuti muu hulgas koolitust suutlikkuse suurendamiseks SADC majanduspartnerluslepingu riikide vahelise diagonaalse kumulatsiooni valdkonnas, et kiirendada selle kumulatsiooni rakendamist ja tõhustada SADC riikide piirkondlikku integratsiooni.

2022. aastal jätkas EL ka **ELi ja Lõuna-Aafrika programmi „Partners for Growth“** rakendamist, et maksimeerida SADC majanduspartnerluslepingu alusel toimuvat kahepoolset kaubandust, kaotades tehnilised kaubandustõkked ja edendades üleilmseid väärtusahelaid. Sellega seoses jätkas EL koostööd Lõuna-Aafrika puuvilla-, villa- ja mohääriühendusega, viies omavahel kokku kasvatajad, ostjad, seadmete tarnijad ja kauplejate ühendused kogu kestliku tekstiilitootmise väärtusahelas, et uurida teadmiste jagamise, tehnilise teabe vahetamise ja kaubandusvõimalusi.

⁴³ <https://op.europa.eu/et/publication-detail/-/publication/c2814529-8fce-11ed-b508-01aa75ed71a1>.

⁴⁴ [Majandusintegratsioon, kaubandus ja ühendatus \(europa.eu\)](#).

Veel üks näide on tihe koostöö, mida EL tegi kõigi oma partneritega **Euroopa – Vahemere piirkonnas**, et töötada välja ühine platvorm elektrooniliste päritolutõendite ja elektrooniliste halduskoostöö vahendite kasutamiseks (*algatus e-PoC*).

C. Fookuses kaubandus ja kestlik areng

22. juunil 2022 viis komisjon lõpule oma kaubanduse ja kestliku arengu poliitika läbivaatamise, mis kulmineerus **teatise**⁴⁵ „*Kaubanduspartnerluste jõud: ühiselt rohelise ja õiglase majanduskasvu*“⁴⁶ avaldamisega. Teatisega antakse uus hoog kaubanduse ja kestliku arengu peatükki sisaldavate olemasolevate ELi kaubanduslepingute, täpsemalt 18 partnerriiki hõlmava 11 kaubanduslepingu rakendamisele.

Komisjon suurendas jõupingutusi, et 2022. aastal toimunud kaubanduse ja kestliku arengu sätete läbivaatamise järeldused ellu viia

Komisjon tegi kooskõlas kaubanduse ja kestliku arengu sätete läbivaatamise järeldustega suuri edusamme seoses antud lubadusega **kaasata kodanikuühiskond paremini** rakendamisse ja täitmise tagamisse.

- **Täiustatud mehhanism** komisjoni ühtsele kontaktpunktile kaubanduse ja kestliku arengu sätete väidetava rikkumise kohta esitatud **kaebuste käsitlemiseks** hõlmab konkreetseid tähtaegu, mille jooksul komisjon peab reageerima (vt allpool).
- Komisjon on alustanud ka **riigipõhiste prioriteetide kindlaksmääramist tihedas koostöös ELi sisenõuanderühmadega**. Eesmärk on tõhustada kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kohustuste täitmist.

Lisaks astus komisjon konkreetseid samme kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kohustusi võtnud **partnerriikide kaasamiseks**. 2022. aastal kasutati ELi kaubanduslepingute raames loodud kaubanduse ja kestliku arengu komiteesid selleks, et

- kaasata partnereid arutellu kaubanduse ja kestliku arengu sätete läbivaatamise oluliste elementide teemal, eelkõige *töötervishoiu ja tööohutuse standardite* rakendamise teemalisse arutellu, et ohutust ja tervislikust töökeskkonnast saaks uus tööalane aluspõhimõte ja põhiõigus, ning alustada teatavate partneritega dialoogi vastavate ILO konventsioonide (nr 155 ja nr 187) teemal;
- propageerida *protsesside*, eelkõige partnerriikide sisenõuanderühmade moodustamise *läbipaistvuse suurendamist*, toetades sisenõuanderühmade ja kodanikuühiskonna vahelisi kontakte;

⁴⁵ <https://circabc.europa.eu/ui/group/8a31feb6-d901-421f-a607-ebbdd7d59ca0/library/8c5821b3-2b18-43a1-b791-2df56b673900/details>.

⁴⁶ Läbivaatamise peamiste järelduste kokkuvõtte võib leida ka 2022. aasta aruandest rakendamise ja täitmise tagamise kohta: [komisjoni dokumendiregister – COM\(2022\) 730 \(europa.eu\)](#).

- aidata partneritel paremini aru saada *hiljuti jõustatud või kavandatavatest ELi kestlikkusalastest õigusaktidest* (nt ELi määrused raadamise ja piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi kohta ning ettepanek võtta vastu sunniviisilist tööd käsitlev määrus) ning tegeleda partnerite muredega, mis on seotud nende õigusaktide mõjuga kaubandussuhetele ELiga.

Laekus esimene ametlik kaebus kaubanduse ja kestliku arengu kohta ning viidi lõpule selle esialgne hindamine⁴⁷

Kaebus puudutas töötajate õigusi Peruu ja Colombia kaevandussektoris. 13. jaanuaril 2023 teavitas komisjon kaebuse esitajat, Madalmaade valitsusvälist organisatsiooni CNV Internationaal, esialgse hindamise tulemustest. Komisjon teavitas ka Peruud ja Colombiat ning avaldas teabe vaatlusaluse väidetava olukorra kohta oma veebisaidil⁴⁸. Esialgse hindamise käigus tehti kindlaks võimalikud puudused tööõiguse täitmise tagamisel mõlemas riigis. Komisjon jätkab suhtlemist nende riikidega, et kindlakstehtud võimalike puudustega edasi tegeleda.

Komisjon kasutas täiel määral kaubanduslepingut, eriti sätteid, mis käsitlevad dialoogi ja koostööd kaubanduse ja kestliku arenguga seotud küsimustes, ning muid olemasolevaid kanaleid. Komisjon suhtleb selles küsimuses ka ILOga.

2022. aasta juunis avaldas komisjon läbivaadatud **ühtse kontaktpunkti tegevussuunised**. Läbivaadatud suunised tagavad sidusrühmadele, kes teatavad kaubanduse ja kestliku arengu sätete väidetavast rikkumisest, suurema läbipaistvuse ja prognoositavuse ning neis on kindlaks määratud **tähtajad**, mida komisjon kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kaebuste käsitlemisel järgima peab: 10 tööpäeva kaebuse kättesaamise kinnitamiseks, 20 tööpäeva kaebuse esitajalt esimest korda lisateabe küsimiseks ja kuni 120 tööpäeva esialgse hinnangu koostamiseks (sõltuvalt juhtumi keerukusest).

Aruandeperioodil paranes märgatavalt kaubanduse ja kestliku arengu peatükis sätestatud tööõigust puudutavate kohustuste täitmine

Tööõiguse valdkonnas täheldati edasiminekut **ILO põhikonventsioonide ratifitseerimisel ja jõustumisel** mitmes partnerriigis:

- **Jaapan** ratifitseeris ILO konventsiooni nr 105 sunniviisilise töö kaotamise kohta. Konventsioon jõustus 2023. aasta juulis. Jaapan on jätkuvalt pühendunud edusammude tegemisele diskrimineerimist käsitleva ILO konventsiooni (nr 111) ratifitseerimisel, ehkki vaja on sätestada konkreetsemad meetmed ja ajakava;

⁴⁷ 2022. aastal sai ühtne kontaktpunkt ka teise ametliku kaebuse kaubanduse ja kestliku arengu sätete väidetava rikkumise kohta, kuid seda ei olnud võimalik käsitleda, kuna kaebuse esitaja ei olnud ELi üksus.

⁴⁸ <https://circabc.europa.eu/rest/download/c872c7cb-a0da-46dc-8b03-8144bf2f0436>.

- **Kesk-Ameerikas** ratifitseeris Panama ILO põhikonventsioonid töötingimuste järelevalve ja emaduse kohta ning sunniviisilise töö konventsiooni 2014. aasta protokoll;
- **Lõuna-Koreas** jõustasid 2022. aasta aprillis kolm põhikonventsiooni, nimelt ühinemisvabaduse ja organiseerumisõiguse kaitse konventsioon (nr 87), organiseerumisõiguse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse kaitse konventsioon (nr 98) ning sunniviisilise töö konventsioon (nr 29). Mõningaid edusamme tehti ka sunniviisilise töö kaotamist käsitleva konventsiooni (nr 105) ratifitseerimisel: 2022. aastal avaldas Lõuna-Korea uuringu, kus olid välja toodud siseriiklikud sätted, mida tuleb ILO konventsiooni järgimiseks muuta. Komisjon korraldas 2022. aasta septembris sidusrühmade kohtumise Lõuna-Korea kodanikuühiskonnaga ning viib Lõuna-Korea uuringu valideerimiseks läbi eraldi uuringut. EL jätkas selle küsimuse tõstatamist kõigil Lõuna-Koreaga toimuva suhtluse tasanditel.

Nüüd, kus esimene etapp (ratifitseerimine) on läbi, on kaubanduslepingute rakendamisel ratifitseerimise asemel tähelepanu keskmes see, kuidas kaubanduspartnerid **ILO põhikonventsioone rakendavad ja kohaldavad**. Komisjon jätkab selle hoolikat jälgimist.

2022. aastal täheldati selles vallas mõningast kindlust sisendavat arengut, kuna mitmel partnerriigil on kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kohustuste täitmiseks käsil **siseriikliku tööõiguse raamistiku** läbivaatamine ja täiustamine.

- Näiteks **Vietnamis** on käimas ulatuslikum tööseadustiku reform (sh töö dekreedid kallal, mis lubaks luua **sõltumatuid ametiühinguid**). Kui see töö lõpule jõuab, avaldab see tõenäoliselt positiivset mõju ka **Vietnami sisenõuanderühmale**, mida tuleks laiendada, et kaasata sõltumatud töötajate organisatsioonid.
- Töö, mida EL tegi koos **Jaapaniga** kaubanduse ja kestliku arengu komiteedes ning vahepealsetel tehnilistel koosolekutel hoolsuskohustust käsitleva õigusakti kallal, aitas kujundada Jaapani **inimõigustealase hoolsuskohustuse juhendit**, mis avaldati 2022. aasta septembris. Juhendis käsitletakse majanduspartnerluslepingu kaubanduse ja kestliku arengu peatükis sätestatud tööstandardeid ning nendega püütakse muu hulgas suurendada vastutustundlike ja rahvusvahelistele standarditele vastavate hangete kasutamist Jaapani ettevõtjate seas.
- **Singapur** andis teada, et ta astub samme eesmärgiga jõustada õigusakt, millega **keelatakse diskrimineerimine töökohal** (mida on seni käsitletud ainult vabatahtlikes raamistikes).
- **Gruusia** on loonud ulatuslike volitustega täieõigusliku tööinspektsiooni.
- **Colombia ja Peruu** tegid pärast kaubanduse ja kestliku arengu komiteedes ning sidusrühmadega kohapeal toimunud arutelusid kindlaks puudused tööõiguse raamistikus ja otsustasid läbi vaadata oma vastavad tööseadustikud.

Sooduskaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu sätted, mis käsitlevad keskkonda ja tööõigust, tõid kaasa sihipärasema koostöö poolte vahel

Keskkonnakaitse valdkonnas liiguti aruandeperioodil ringmajanduse põhimõtete abil järkjärgult edasi **mitmepoolsete keskkonnalepingute rakendamise** ja rohepöördega. Näiteks **Vietnam** pidas ELiga ringmajanduse teemalist dialoogi, kus mängis väga olulist rolli kaubanduse ja kestliku arengu peatükk ning ELi-Vietnami kaubandusleping tervikuna.

Komisjon panustas jätkuvalt jõuliselt **koostöösse**, sealhulgas arenenud kaubanduspartneritega Kagu-Aasias, et rakendada oma kaubanduslepingute keskkonnaalaseid sätteid. Muu hulgas edendas komisjon koostööd **Singapuriga** rohe- ja digipööret toetava tehnoloogia valdkonnas (tuginedes 24. märtsil toimunud sisenõuanderühmade ühisseminarile, kus käsitleti digimajandust ja selle seoseid kestlikkusega).

EL rahastas 2022. aastal kestlikkuse eesmärgi toetavat tehnilist koostööd

- **Kesk-Ameerikas** toetatakse koostööprojektidega reforme ja suutlikkuse suurendamist, et aidata partneritel täita oma tööõigust puudutavaid kohustusi. Näitena võib tuua ELi rahastatava ILO programmi Guatemala jaoks, millega rakendatakse ühinemisvabadust ja kollektiivlääbirääkimisi käsitlevat ILO tegevuskava.
- **Vietnamis** on ELi ja Vietnami inimväärse töö edendamise programm, mille eelarve kuueks aastaks on 13,5 miljonit eurot, abiks tegelemisel selliste küsimustega nagu tööstussuhted, ühinemisvabadus ja kollektiivlääbirääkimised, ent samuti sõltumatute ametiühingute ja tööinspeksioonide loomisel ja tegevuses.

Sisenõuanderühmad aitasid taas tublisti kaasa kaubanduse ja kestliku arengu eesmärkide saavutamisele 18 riiki hõlmava 11 ELi kaubanduslepingu alusel

Sisenõuanderühmad, kes **jälgivad olukorda** partnerriikides kohapeal, tugevdavad komisjoni positsiooni kaubanduse ja kestliku arenguga seotud kohustustega seotud järelmeetmete võtmisel.

- Näiteks **Ecuadoris** juhiti kodanikuühiskonna esindajate 2021. aasta ühispuudumistes tähelepanu **raskustele**, mis tekkisid ühel **banaanisektoris tegutseval** töötajate organisatsioonil **ametiühinguna registreerimisel**. Selle tulemusel võeti täitmise tagamise meetmed. Komisjon võttis selle küsimuse vaatluse alla, väljendas muret tööõigust puudutavate põhikohustuste rikkumise pärast ning tuletas meelde ILO esitatud soovitusi. Komisjon on jätkanud suhtlemist Ecuadori ametiühingutega, eelkõige banaanisektoris, ja nende toetamist aruteludes Ecuadori valitsusega.
- **ELi Lõuna-Korea sisenõuanderühm** juhtis 2021. aastal komisjoni tähelepanu **kullerite väidetavale diskrimineerimisele Lõuna-Koreas** seoses nende kollektiivlääbirääkimiste õiguse tunnustamisega. Komisjon on jätkanud eksperdikomisjoni aruande rakendamise raames Lõuna-Koreaga selle küsimuse arutamist.
- **ELi Ühendkuningriigi sisenõuanderühm** juhtis hiljuti komisjoni tähelepanu mitmele kohustuste täitmisega seotud küsimusele, mida arutatakse Ühendkuningriigiga asjaomastes institutsioonilistes organites. Nende hulka kuulus **tööjärelevalve**

vähendamine Ühendkuningriigis, hoolimata Ühendkuningriigi võetud kohustusest säilitada riigis tõhus täitmise tagamise süsteem. See küsimus tõstatati ELi sisenõuanderühma väljendatud mure põhjal võrdsete tingimuste tagamisega tegelevas kaubanduse erikomitees.

Sisenõuanderühmad jätkasid **kaubanduse ja kestliku arengu teemaliste uuringute** kaudu ka osalemist aruteludel ELi kaubanduslepingute pooltele ühist huvi pakkuvate ja muret tekitavate küsimuste kohta. Nende uuringute hulka kuuluvad ELi ja partnerriikide sisenõuanderühmade tellitud **uuringud**, mis parandavad poolte koostööd ja vastastikust mõistmist kestlikkusega seotud küsimustes. Näiteks uuriti õiglast kaubandust ELi ja Andide piirkonna vahel ning tehti dokumentidel põhinev uuring, kus vaadeldi platvormitööd ja institutsioonilist kaitset, keskendudes konkreetselt Lõuna-Koreale ja ELile (uuring avaldati 2022. aasta märtsi keskel).

Peale selle jätkasid ELi sisenõuanderühmad 2022. aastal **aktiivset suhtlemist kodanikuühiskonnaga partnerriikides**. See suhtlemine (sh kodanikuühiskonna foorumites või ELi kaubanduslepingute alusel loodud muudes sarnastes keskkondades) aitas ka teha edusamme kaubanduse ja kestlikkusega seotud küsimustes, isegi juhul kui kolmandate riikide sisenõuanderühmade praktilises ülesehituses püsisid puudused. Näiteks:

- **Vietnamis** aitas ELi Vietnami sisenõuanderühma ja ELi delegatsiooni kohapealne suhtlus käivitada protsessi, mille tulemusel lõi Vietnam 2021. aasta sügisel sisenõuanderühma, ning tõi kaasa sisenõuanderühma liikmete arvu suurendamise kolmelt seitsmele 2022. aastal;
- **Jaapanis** tehti tänu sellele, et ELi sisenõuanderühm suhtles mõne Jaapani osalejaga kodanikuühiskonnaga peetud ühise dialoogi raames, kindlaks mitu olulist koostööteemat, nimelt vastutustundlik ettevõtlus, hoolsuskohustus ja ILO konventsioonide ratifitseerimine. See tõi kaasa positiivse arengu;
- **ELi Andide piirkonna sisenõuanderühma** proaktiivse tegevuse tulemuseks olid Colombia sisenõuanderühma, Ecuadori sisenõuanderühma ja Peruu varisisenõuanderühma vastastikku toetavad avaldused 28. oktoobri 2022. aasta kodanikuühiskonna foorumil.

Komisjon tagas 2022. aastal, et **sisenõuanderühmade töö rahaline toetamine** jätkub: **3 miljoni euro suuruse eelarvega projekti** kodanikuühiskonna toetamiseks kaubanduslepingute raames, milles komisjon leppis kokku 2018. aastal, pikendati 2024. aasta lõpuni ja praegu on käsil selle pikendamine kuni 2026. aasta lõpuni.

D. Kaubanduslepingute mõju hindamine rakendamistöö toetamiseks⁴⁹

Komisjon jätkas aruandeperioodil **ELi ja Andide piirkonna kaubanduslepingu** järelhindamist toetava uuringu järelduste arvesse võtmist⁵⁰.

2022. aasta septembris avaldati **ELi – Kesk-Ameerika kaubanduslepingu** järelhindamist toetava uuringu lõpparuanne ning komisjon avaldas oma põhiaruande (komisjoni talituste töödokumendi) 2023. aasta juunis. Komisjon hindab praegu seda lõpparuannet ja koostab oma talituste töödokumendi, et järelhindamine lõpule viia.

Mõlema hindamisega toodi selgust lepingute rakendamise seisu ja sellesse, milline on lepingute mõju ELile ja partnerriikidele, vaadeldes majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnavalaseid aspekte. Hindamised kinnitasid komisjoni lähenemisviisi lepingute rakendamisel Ladina- ja Kesk-Ameerika partneritega ning andsid lisateavet, et veelgi täiustada rakendamise ja täitmise tagamise strateegiat.

Samal ajal jätkub **Gruusia ja Moldova põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu** järelhindamine, mille raames on praegu koostamisel komisjoni talituste töödokument.

Samuti on alanud **ELi ja SADCi majanduspartnerluslepingu** järelhindamine.

III. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate abistamine oma koha leidmisel maailmakaubanduses

ELi kaubanduslepingutest tulenevad eelised on eriti olulised VKEdele (kes moodustavad 93 % ELi eksportijatest) välisriikides uute äri võimaluste otsimisel. Isegi kui VKEd ei kauple kolmandate riikide turgudel otse, toovad kokkulepitud kohustused kasu ka VKEdele selle tõttu, mis on nende osa üleilmses tarneahelas, näiteks kui nad tegutsevad suuremate ettevõtete tarnijatena. Komisjon jätkas 2022. aastal jõupingutusi, et aidata VKEdele viia end kurssi ELi kaubanduslepingutest tulenevate eelistega ja neid eeliseid kasutada.

A. Portaali Access2Markets ajakohastamine ja edendamine

2020. aasta oktoobris käivitatud portaali Access2Markets sisaldab põhjalikku praktilist teavet, mida ettevõtjad vajavad äritegevuseks välisriikides, sealhulgas 135 ekspordituru ja kõigi lähteturgede tariifide, maksude ja menetluste kohta. Portaalil on olnud üle viie miljoni kasutaja⁵¹ ja komisjon on pakkunud sellega seotud koolitust enam kui 9 000-le VKE-le. Lisaks virtuaalsete koolitusseminaride korraldamisele kord kvartalis koos tõlkega inglise

⁴⁹ https://policy.trade.ec.europa.eu/analysis-and-assessment/ex-post-evaluations_en.

⁵⁰ Uuringu järelduste üksikasjalikuma ülevaate võib leida ELi ja Andide piirkonna vahelise kaubanduslepingu riigipõhisest teabelehest: vt ka komisjoni talituste töödokument **SWD(2023) 740**: <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>

⁵¹ Ainuüksi 2022. aastal tehti abivahendit „Minu kaubandusabi“ kasutades 11 336 170 päringut. Neist 55,6 % olid seotud ekspordiga, 37,5 % impordiga ja 6,8 % ELi turuga.

keelest kõikidesse ELi keeltesse toetas komisjon / kaubanduse peadirektoraat liikmesriikide ja tööstuse korraldatud 30 koolitusüritust. Nende hulka kuulusid ELi ja Aafrika 2022. aasta tippkohtumine, koostöös nõukogu eesistujariigi Prantsusmaaga korraldatud portaali Access2Markets teemaline koolitus, koolitus koos ELi-Jaapani tööstuskoostöö keskusega, koolitus koos Kanadas asuva ELi kaubanduskojaga ning koolitus Euroopa ettevõtlusvõrgustiku 2022. aasta konverentsil.

2022. aastal taas kord **ajakohastati** portaali Access2Markets ja selle **põhivahendeid**:

- **päritolureeglite enesehindamisvahendit (ROSA)** kasutatakse ligikaudu 470 korda päevas. 2022. aastal suurendati veelgi selle kohaldamisala: ROSA hõlmab nüüd 31 ELi kaubanduslepingut kokku 119 partnerriigiga (sh 65 arengumaad, kelle eksport ELi on hõlmatud üldiste tariifsete soodustuste kavaga). Peale selle on ELi ja Kanada laiaulatuslik majandus- ja kaubandusleping (CETA), ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostööleping, ELi-Jaapani majanduspartnerlusleping ning üldiste tariifsete soodustuste kava alates 2023. aasta juunist kättesaadav *kõigis* ELi keeltes. Enamiku ELi vabakaubanduslepingute jaoks võeti kasutusele uus ROSA versioon. ROSA on täielikult ümber kujundatud: on loodud uus liides⁵² (ROSA 2) ja lihtsustatud küsimusi, millega on lühendatud ettevõtjatel enesehindamisele kuluvat aega ja muudetud protsess kasutajate jaoks veelgi lihtsamaks;
- 2021. aasta septembris käivitatud vahend **Access2Procurement** aitab ettevõtjatel kindlaks teha, kas konkreetne hange on hõlmatud rahvusvaheliste kohustustega, mille **Kanada või Jaapan** on võtnud oma ELiga sõlmitud kahepoolses kaubanduslepingus. Alates selle vahendi kasutuselevõtust on kasutajad teinud 5 395 hindamist, kusjuures 2022. aastal oli hindamiste arv kuus ligikaudu 270. Viidi lõpule **Ameerika Ühendriikide** lisamine selle vahendi kohaldamisalasse ja ametlikult on Ameerika Ühendriigid hõlmatud alates 4. juulist 2023. Järgmisena lisatakse Ühendkuningriik;
- 2022. aastal lisati portaali **teenuste ja investeeringute jaoks mõeldud kaubanduse abivahend („Minu kaubandusabi – teenused ja investeeringud“)**, mis praegu hõlmab kaht riiki (Kanada ja Ühendkuningriik) ja kolme sektorit (õigus-, raamatupidamis- ja meretransporditeenused). Seda vahendit on kasutatud alates käivitamisest 9 000 korda. Järk-järgult lisatakse teavet enam kui 90 teenustesektori kohta neljal eksporditurul – Kanadas, Jaapanis, Šveitsis ja Ühendkuningriigis;
- portaali Access2Markets lisatakse vähehaaval **teenustestatistika**. See põhineb Eurostati Bop-Its6 andmekogudel ja hõlmab järgmisi sektoreid: tootmisteenused, hooldus- ja remonditeenused, transport, reisieenused, ehitus, kindlustus ja pensionid,

⁵² <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/news/rosa-2-launches-beta-version>.

finantsteenused, telekommunikatsiooniteenused, arvuti- ja teabeteenused, muud äriteenused ning isiku-, kultuuri- ja vabaajateenused.

B. Hoolitsemine VKEde erivajaduste eest: VKEsid käsitlevad peatükid kaubanduslepingutes ning VKEde keskused Jaapanis ja Hiinas

Mitmes **ELi kaubanduslepingus** on spetsiaalsed **VKEsid käsitlevad sätted**,⁵³ et aidata VKEdel pääseda ligi olulisele teabele, mida naga vajavad üksteise turgude hindamisel. ELi ja Kanada laiaulatuslik majandus- ja kaubandusleping (CETA) sisaldab VKEsid käsitlevat *soovitust*,⁵⁴ ELi-Jaapani majanduspartnerlusleping ning ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostööleping sisaldavad aga *VKEsid käsitlevaid peatükke*. Mõlema lepingupoole kontaktpunktid kannavad hoolt selle eest, et lepingu rakendamisel võetaks arvesse VKEde huve ning et VKEdel on juurdepääs kõige värskemale teabele. Sellega seoses korraldasid CETA alusel loodud VKEde kontaktpunktid 2023. aasta märtsis veebiseminari, et vahetada teavet ja kogemusi oma poliitikaalgatuste ja programmide kohta, millega aidatakse VKEdel rahvusvahelistuda. CETA rakendamise ajal on Kanadasse eksportivate VKEde arv suurenenud 43 %. ELi-Jaapani majanduspartnerluslepingu alusel loodud VKEde kontaktpunktid tulid 2022. aasta juunis kokku, et tutvustada meetmeid, mida kumbki pool oli võtnud VKEsid käsitleva peatüki rakendamiseks, ning avaldasid 2023. aasta märtsis oma viimase **ühise tegevusaruande**⁵⁵.

2022. aastal jätkas komisjon VKEde abistamist Jaapanis ja Hiinas tegutsevate VKEde keskuste kaudu, aidates VKEdel neil turgudel orienteeruda.

ELi-Jaapani tööstuskoostöö keskuse ⁵⁶ tegevus, mis viidi ellu keskuse majanduspartnerluslepingu kasutajatoe⁵⁷ abil, hõlmas muu hulgas järgmist:

- 77 koolitust ELi ettevõtjatele (algatused „Get Ready for Japan“, „World Class Manufacturing“);
- 41 veebiseminari ja netisaadet äritegevuse kohta Jaapanis, kus oli üle 1 200 osaleja;
- 20 turu-uuringu aruannet, mis on Euroopa ettevõtjatele tasuta kättesaadavad;
- 28 ettevõtjatevahelist üritust, mis hõlbustasid enam kui 830 kohtumist Euroopa ja Jaapani ettevõtja vahel⁵⁸ ja tõid kaasa 15 partnerluslepingut.

⁵³ Kanadaga on kokku lepitud VKEsid puudutavas soovitusel; ELi-Jaapani majanduspartnerlusleping ning ELi ja Ühendkuningriigi kaubandus- ja koostööleping, nagu ka lepingud Uus-Meremaa, Mercosuri, Tšiili ja Mehhikoga, sisaldavad peatükke VKEde kohta. VKEsid käsitlevat peatükk arutatakse praegu ka läbirääkimistel India ja Indoneesiaga.

⁵⁴ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_157417.pdf.

⁵⁵ [Kaubandussuhted, -läbirääkimised ja -lepingud \(europa.eu\)](https://www.eu-japan.eu/).

⁵⁶ <https://www.eu-japan.eu/>.

⁵⁷ <https://www.eu-japan.eu/epa-helpdesk>.

⁵⁸ Tööstuskoostöö keskus kui Euroopa ettevõtlusvõrgustiku kontaktpunkt Jaapanis hõlbustab Euroopa ja Jaapani VKEde vaheliste sidemete loomist.

*ELi VKEdes keskus Hiinas*⁵⁹ annab äri valdkonna sidusrühmadele nõu selle kohta, kuidas arendada kaubanduslikku kohalolekut Hiina turul, ning toetab parimate tavade vahetamist. 2022. aastal hõlmas keskuse tegevus järgmist:

- 37 koolitust/veebiseminari Hiinas ja ELis enam kui 3 000 ELi VKE-le;
- 22 ettevõtmist selgitustöö tegemiseks, sealhulgas poliitikaalased koosolekud ja lobitöö Hiina ja Euroopa valitsusametnike, mõttekodade ja ettevõtjate ühendustega;
- 10 ekspordijuhendit, valdkondlikku aruannet ja äritegevust käsitlevat artiklit;
- konkreetne tehniline abi ELi VKEdele enam kui 300 korral.

C. Koostöö Euroopa ettevõtlusvõrgustikuga VKEdes abistamiseks

Komisjon / kaubanduse peadirektoraat süvendab jätkuvalt suhtlust ELi ühtse turu programmi raames taaskäivitatud Euroopa ettevõtlusvõrgustikuga⁶⁰ (edaspidi „võrgustik“). Võrgustiku partneritel on konkreetne volitus edendada ELi kaubanduslepingute rakendamist. Võrgustiku viimases konkursikutses on volituste kirjeldamisel öeldud, et võrgustikupartnerid peavad „aitama VKEdel saada kolmandate riikidega sõlmitud ELi (vaba)kaubanduslepingutest võimalikult suurt kasu“. Konkursikutse eelarve on muljetavaldav: 164,5 miljonit eurot ajavahemikuks 1. jaanuar 2022 kuni 30. juuni 2025. Võrgustiku nõustajatelt oodatakse, et nad annaksid aru ka sellest, milline on olnud kaubanduslaste nõustamisteenuste mõju Euroopa ettevõtjatele (st oma nõustamisalastest saavutustest).

Euroopa ettevõtlusvõrgustiku struktuurid tegelevad üha enam ELi kaubanduslepingute rakendamise edendamisega

2022. aastal loodi võrgustikus eksperdirühm („Thematic Group Internationalisation“), mis on keskendunud VKEdes rahvusvahelistumisega seotud küsimustele ja mille tegevust jälgib 290 võrgustiku nõustajat. Määrati spetsiaalne kontaktisik, kelle ülesanne on suurendada võrgustiku nõustajate suutlikkust aidata oma ettevõtjatest klientidel ära kasutada ELi kaubanduslepingute pakutavaid võimalusi.

2022. aasta uute konkursi- ja osalemiskutsetega on võrgustik laienenud ja lisanud kontakte väljapoole ELi piire partnerriikidesse, kellega ELil on kahepoolne kaubandusleping või tolliliit (nt Türgi, Singapur, Lõuna-Korea).

⁵⁹ <https://www.eusmecenre.org.cn/>.

⁶⁰ Teavet Euroopa ettevõtlusvõrgustiku kohta võib leida aadressil <https://een.ec.europa.eu/>. ELi COSME programmist kaasrahastatav võrgustik hõlmab enam kui 60 riiki ja koondab 3 000 eksperti võrgustiku 600 liikmesorganisatsioonist. Võrgustiku eesmärk on aidata VKEsid nende rahvusvahelises tegevuses.

Võrgustiku mitmesuguses tegevuses on tähelepanu keskmes VKEde juurdepääs kaubanduslepingutest tulenevatele eelistele

Koostöös Euroopa 500 juhtiva ettevõtlust toetava organisatsiooniga mitmekordistab võrgustik kaubanduse peadirektoraadi jõupingutusi ELi kaubanduslepingute ja portaali Access2Markets alase koolituse pakkumisel. 2022. aastal jätkas võrgustik mitmesuguse tutvustustegevusega, millega aidati VKEdel tundma õppida välisurget ning neil orienteeruda ja konkureerida. See tegevus hõlmas järgmist:

- 2022. aasta oktoobris Prahis toimunud Euroopa ettevõtlusvõrgustiku iga-aastase konverentsi raames korraldatud *ELi kaubanduslepingute* ja portaali Access2Market *teemaline seminar*, millest võttis kohapeal osa umbes 40 ja veebi teel umbes 60 võrgustiku nõustajat;
- 2022. aasta novembris koos väliskonsultantidega korraldatud *koolitajate koolitamise kursus*, kus kasutati praktilisi juhtumiuuringuid. Osalejatel paluti levitada kursuse sisu kuue kuu jooksul oma riiklikes võrgustikes;
- iga kahe kuu tagant toimuv *kaubanduslepingute teemaline ümarlauakohtumine*, millega alustati 2023. aasta alguses. Neil kohtumistel annavad välised kaubandusekspertid võrgustiku nõustajale nõu selle kohta, kuidas lahendada konkreetseid probleeme, millega nende kliendid ELi importimisel ja/või EList eksportimisel silmitsi seisavad.

D. Koostöö kaubandust edendavate organisatsioonidega

Komisjon jätkab suhtlemist liikmesriikide kaubandust edendavate organisatsioonidega, et anda neile värsket teavet ELi kaubanduslepingute ja portaali Access2Markets kohta. 2022. aastal jätkas komisjon suhtlemist ka ühendusega Trade Promotion Europe,⁶¹ mis ühendab 27 kaubandust edendavat organisatsiooni 17 liikmesriigist. Sel ühendusel on tähtis võimendav roll tänu oma ulatuslikule võrgustikule, mis hõlmab enam kui 170 bürood ELis ja üle 400 büroo väljaspool ELi. Komisjon toetas kaubandust edendavaid organisatsioone nende püüdlustes suurendada oma liikmete teadlikkust ELi sooduskaubanduslepingutest ja neist lepingutest tulenevatest eelistest. Muu hulgas korraldati rida spetsiaalseid koolitusi, näiteks ekspordijuhtimise meistriklasside programmi raames, mis käivitati 2023. aasta märtsis⁶².

⁶¹ <https://tradepromotioneurope.eu/>.

⁶² <https://tradepromotioneurope.eu/trade-promotion-europes-export-management-masterclass-kicks-off/>.

E. Tegevus VKEdes toetamiseks mitmepoolsel tasandil (WTO)

EL jätkas 2022. aastal 2020. aasta **mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate paketi**⁶³ rakendamise toetamist ning andis WTO sekretariaadile aru selle paketi rakendamise seisust ELis. Sellega seoses saadab EL korrapäraselt tariifi- ja muid andmeid paketi kahe teabeplatvormi jaoks (üleilmne kaubanduse kasutajatugi ja WTO integreeritud andmebaas). Samuti andis EL mitmel juhul tagasisidet ja pakkus tuge WTO sekretariaadi teabejagamisalगतuste tarvis, sealhulgas küsimuses, kuidas täiustada mikro-, väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid käsitlevad sätteid piirkondlike kaubanduslepingute andmebaasis⁶⁴.

IV. Tõketega tegelemine ja lahenduste otsimine

IV.1. Kaubandustõkked ja nende kaotamine

Üleilmne kaubanduskeskkond oli ka 2022. aastal keeruline. Rahvusvahelisele kaubandusele avaldas suurt mõju Venemaa provotseerimata ja põhjendamatult agressioonisõda Ukraina vastu, mis tõi kaasa liitlasriikide ja teiste kooskõlastatud surve, et vähendada Venemaa suutlikkust agressiooniga jätkata, samal ajal kui oli ka neid, kes astusid samme oma turu kaitsmiseks. Lisaks jätkati mõnes piirkonnas proteksionistliku poliitika ja tavadega, mille rakendamise haripunkt oli jäänud COVID-19 pandeemia aega. See tekitas probleeme asjaomastel turgudel tegutsevatele ettevõtjatele. Seetõttu on endiselt tähtis jätkata jõupingutusi kaubandustõkete avastamiseks, esiletõstmiseks ja lahendamiseks.

A. Ülevaade registreeritud kaubandus- ja investeerimistõketest 31. detsembri 2022. aasta seisuga

Nagu on näha allpool esitatud tabelist, oli 2022. aasta lõpus komisjoni portaali Access2Market andmebaasis **448** aktiivset kaubandus- ja investeerimistõket 64 kolmandas riigis.

Meetme liik	Tõkete arv
Sanitaar- ja fütosanitaarmed	99
Tehnilised kaubandustõkked	79
Tariifid ja samaväärsed meetmed ning koguselised piirangud	79
Haldusmenetlused	37
Muud meetmed*	37

⁶³ https://www.wto.org/english/news_e/news20_e/msmes_11dec20_e.htm.

⁶⁴ https://www.wto.org/english/tratop_e/msmesandtra_e/msmesandtra_e.htm.

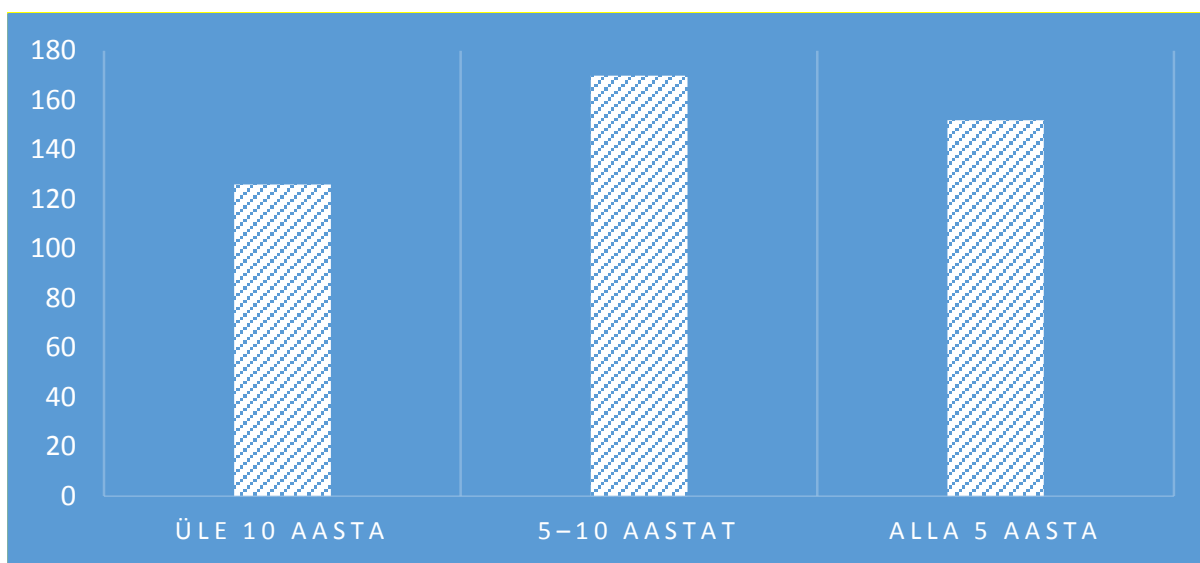
Teenused ja investeeringud	36
Intellektuaalomandi õigused	36
Riigihanked	29
Ekspordimaksud ja -piirangud	16
Kokku	448

* Kaubanduse kaitsemeetmed, subsiidiumid ja konkurentsi mõjutavad meetmed.

Väljapoole liitu eksportivate ELi ettevõtjate ees seisvate kaubandus- ja investeerimistõkete arv on seega püsunud stabiilne võrreldes 2021. aastaga, mil andmebaasis oli 455 tõket.

2022. aasta lõpu seisuga registreeritud kaubandustõkete **registreerimiskuupäevi** vaadates paistab, et 34 % tõketest oli registreeritud viimase viie aasta jooksul (nagu on näha allpool esitatud jooniselt 5), 38 % tõketest olid kuus kuni kümme aastat vanad ja 27 % tõketest olid olnud registreeritud üle kümne aasta.

Joonis 5. Tõkete arv lähtuvalt registreerimise ajast

Hiina, Venemaa, India ja Ameerika Ühendriikidega (st peamiste sooduskorraga hõlmamata partneritega) kauplemist takistavate tõkete keskmine vanus oli kümme aastat: nende riikide 117 tõkkest 103 olid registreeritud enne 2019. aastat. Teiste riikide puhul registreeritud tõkete keskmine vanus oli ligikaudu 8,7 aastat.

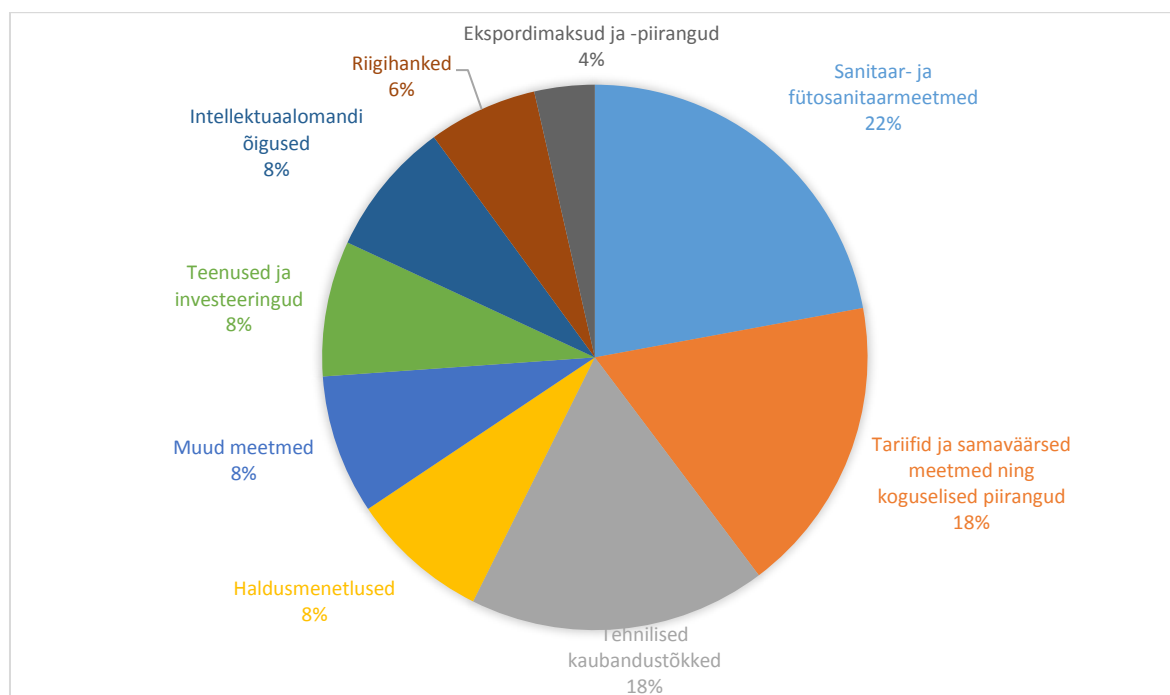
Mõnel neist juhtudest leidsid ettevõtjad võimalusi tõketest mööda minna või otsustasid nad lihtsalt keskenduda teistele turgudele. Sellegipoolest on Portaalis Access2Markets esitatud teave tõkete olemasolu kohta ettevõtjatele endiselt väärtuslik, kui nad asjaomastes riikides äritehinguid teevad. Komisjon vaatab koostöös liikmesriikide ja asjaomaste sidusrühmadega vanemad tõkked riikide ja sektorite lõikes järk-järgult läbi. Allpool jaos C on esitatud mõned

hiljutised näited selle kohta, kuidas komisjon suutis koos liikmesriikide ja ettevõtjatega kaotada tõkked, mis olid kahjustanud ELi eksporti üle kümne aasta.

Kui vaadelda 2022. aastal esinenud **tõkete liike**, siis nagu on näha allpool esitatud jooniselt 6, oli suurim kaubandustõkete kategooria endiselt *sanitaar- ja fütosanitaarmed* (99 tõket), mis moodustasid peaaegu veerandi kõigist registreeritud tõketest. Neile järgnesid tehnilised kaubandustõkked (79 tõket) ning tariifsed meetmed ja koguselised piirangud (79 tõket). Neisse kolme kaubandustõkete kategooriasse kuulus peaaegu 60 % kõigist aktiivsetest tõketest, mis sarnanes aastatel 2020–2021 täheldatud olukorraga.

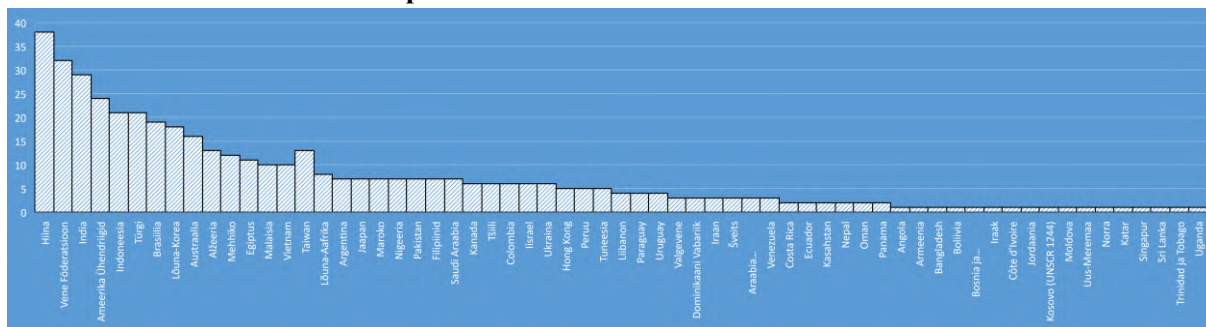
Teenuste valdkonnas registreeriti 36 tõket 20 kolmandas riigis. Kõige rohkem mõjutasid tõkked transpordisektorit (10 registreeritud tõket), millele järgnesid finantsteenused, energia, postiteenused, ettevõtlus, ehitus, vabaajateenused, turundus ja muud teenused.

Joonis 6. Tõkete liigid 2022. aastal

Allpool joonisel 7 on näidatud kaubanduspartnerid, kelle puhul oli registreeritud tõkete arv 2022. aasta seisuga kõige suurem: kõige enam registreeritud tõkkeid (38) oli jätkuvalt **Hiinas**, kellele järgnesid **Venemaa** (32), **India** (29), **Ameerika Ühendriigid** (24) ja **Indoneesia** (21).

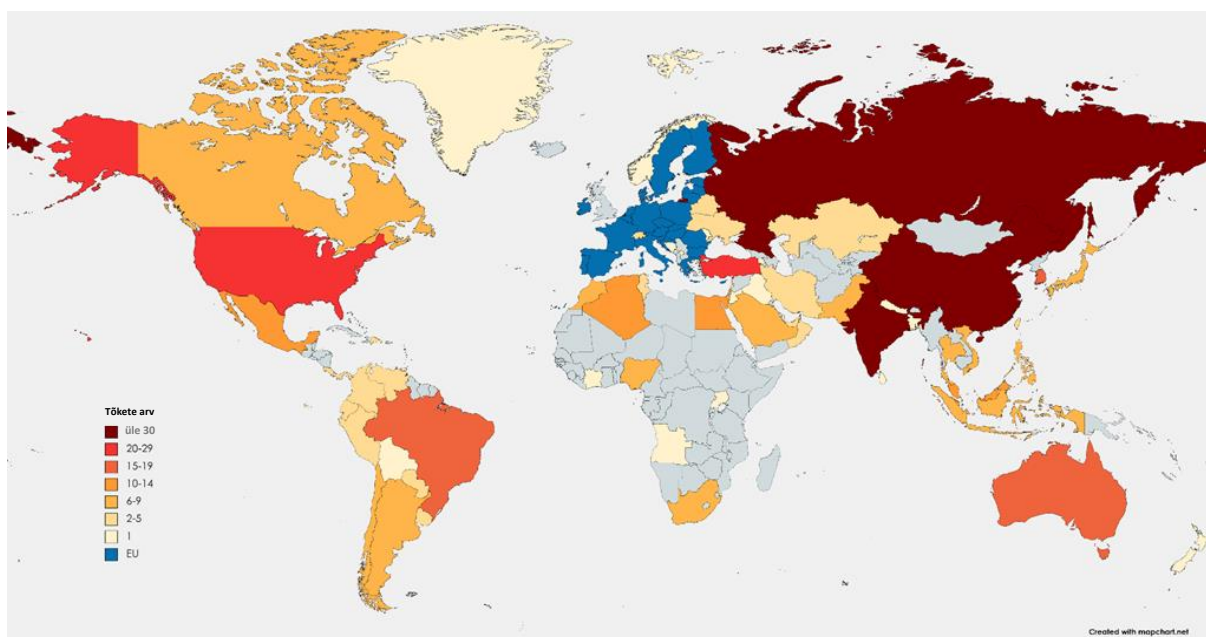
Joonis 7. Tõkete arv kaubanduspartnerite lõikes 2022. aastal

Sarnane olukord valitses 2021. aastal – erinevus on vaid see, et India ja Ameerika Ühendriigid on kohad vahetanud ning üks Hiina kaubandustõke on kaotatud.

Kaart joonisel 8 kajastab tõkete geograafilist jaotust 2022. aasta lõpu seisuga. Kolmandate riikide hulka, kus oli 2022. aastal kümme või enam tõket, kuulusid lisaks eespool nimetatutele veel Brasiilia (19 tõket), Lõuna-Korea (18), Austraalia (16), Alžeeria (13), Mehhiko (12), Egiptus (11), Malaisia (10) ja Vietnam (10). Ka see sarnaneb olukorraga 2021. aastal, ainult et Austraalias ja Alžeerias on mõlemas üks tõke rohkem.

Joonis 8. Tõkete geograafiline jaotus kaubanduspartnerite lõikes (2022. aasta lõpu seisuga)

B. Kaubandus- ja investeerimistõkete areng 2022. aastal

Uute tõkete seas oli kõige rohkem **sanitaar- ja fütosanitaartõkkeid** ning **tariife ja samaväärseid meetmeid ning koguselisi piiranguid** (mõlemat liiki kolm), neile järgnesid **tehnilised kaubandustõkked** ja **intellektuaalomandi õiguste kaitse meetmed**. Uute sanitaar- ja fütosanitaartõkete arv püsis 2022. aastal võrdlemisi väike (3) ning samasugune oli olukord ka 2021. aastal⁶⁵ (2), võrreldes 2020. aastal registreeritud uute sanitaar- ja fütosanitaartõkete arvuga (13).

Mis puudutab **uute tõkete koguarvu**, siis 2022. aastal registreeriti kümme tõket, mida on kuue võrra vähem kui 2021. aastal. Vähenemine seega jätkus, ehkki tagasihoidlikumalt kui 2020. ja 2021. aasta võrdluses (41-lt tõkkelt 16-le). See vähenemine oli alguse saanud 2021. aastal, osaliselt COVID-19 pandeemia tagajärgede tõttu. Registreeritud uute tõkete arvu vähenemist võib seostada ka sellega, et alates ühtse kontaktpunkti kasutuselevõttust 2020. aastal hakati probleeme *enne* nende registreerimist põhjalikumalt hindama (vt jagu IV.2).

⁶⁵ See langus 2021. aastal oli põhjustatud osaliselt sellest, et ei esinenud tõsiste taimehaiguste ja loomataudide (nt Aafrika seakatk) puhanguid, ning üldisemalt sellest, et ettevõtjad tegelesid COVID-19 pandeemia tagajärgedest ülesaamisega.

Allpool esitatud tabelis on võrreldud olukorda 2022. ja 2021. aastal.

Meetme liik	Uued tõkked ⁶⁶ 2022		Uued tõkked 2021. aastal
Sanitaar- ja füto-sanitaarmed	3		2
Tehnilised kaubandustõkked	2		6
Tariifid ja samaväärsed meetmed ning koguselised piirangud	3		2
Haldusmenetlused	0		1
Teenused ja investeeringud	0		1
Muud meetmed ⁶⁷	0		2
Intellektuaalomandi õigused	2		0
Riigihanked	0		2
Ekspordimaksud ja -piirangud	0		0
Kõik kokku	10		16

Peamiste uutest tõketest **mõjutatud sektorite** osas sarnanes 2022. aasta olukord 2021. aasta omaga: esirinnas oli taas põllumajandus- ja kalandus, kus oli viis uut tõket.

Sektor	Uute tõkete arv
Põllumajandus ja kalandus	5
Horisontaalsed tõkked	3
Veinid ja kanged alkohoolsed joogid	1
Muud tootmisharud	1
Kokku	10

Kui rääkida **uute tõkete geograafilisest jaotusest**, siis kõige rohkem tõkkeid oli lõunanaabruses (4 tõket), millele järgnesid Ladina-Ameerika (2), Lõuna- ja Kagu-Aasia (3) ning Põhja-Ameerika (1).

C. 2022. aastal kaotatud tõkked

2022. aastal kaotati **31** tõket (kaheksa võrra vähem kui 2021. aastal) **19 partnerriigis**. Selleks kasutati mitmesuguseid strateegiaid ja vahendeid, sealhulgas suheldi diplomaatilisel tasandil ning **kahepoolsete kaubanduslepingute ja WTO** institutsioonilises raamistikus.

⁶⁶ Uued tõkked on tõkked, mis registreeriti portaalis Access2Markets 2022. aastal.

⁶⁷ Muude meetmete hulka kuuluvad kaubanduse kaitsemeetmed, subsidiumid, konkurentsi mõjutavad meetmed ja muud meetmed, mis ei liigitu eespool nimetatud kategooriatesse.

Meetme liik	2022. aastal kaotatud tõkked	2021. aastal kaotatud tõkked
Sanitaar- ja fütosanitaarmed	14	15
Tehnilised kaubandustõkked	4	6
Tariifid ja samaväärsed meetmed ning koguselised piirangud	4	6
Haldusmenetlused	1	3
Teenused ja investeeringud	3	2
Muud meetmed*	3	1
Intellektuaalomandi õigused	0	3
Riigihanked	1	1
Ekspordimaksud ja -piirangud	1	2
Kokku	31	39

2022. aastal moodustasid **sanitaar- ja fütosanitaartõkked** taas suurima osa kaotatud tõketest: kaotati 14 tõket.

Nende tõkete kaotamisel oli otsene positiivne mõju ELi eksportijatele mitmes sektoris, eeskätt **toidusektoris**.

- Näiteks **USA**, mis oli olnud ELi lamba- ja kitselihaimporti jaoks 24 aastat suletud, muutis lõpuks oma asjaomaseid imporditingimusi, et viia need kooskõlla rahvusvaheliste standarditega. Selle tulemusel hakkas ELi eksport järk-järgult taastuma.
- **Costa Rica** kaotas 2023. aasta veebruaris pärast ELi ja Kesk-Ameerika assotsieerimislepingu alusel loodud institutsioonilistes organites toimunud pidevat kahepoolset suhtlust 10 % suuruse maksu, mis mõjutas ELi jooke (eelkõige õlut). 2020. aastal eksportis EL Costa Ricasse õlut 7 miljoni euro väärtuses ja 10 % tähendanuks 0,7 miljonit eurot⁶⁸.

Kaubandustõkete kategooriad, mis jäid 2022. aastal kaotatud kaubandustõkete arvu poolest teisele kohale, olid **tehnilised kaubandustõkked** ning **tariifid ja samaväärsed meetmed ning koguselised piirangud**.

- Üks kaotatud **tehnilistest kaubandustõketest** oli pikaajaline tõke, mis oli seotud tehnilise kirjeldusega, mida **Hongkong** oli kohaldanud ühistranspordis kasutatavate väikebusside suhtes alates 2015. aastast ja millega sisuliselt peatati ELi Euro VI kategooria väikebusside eksport. Pärast poolte intensiivset suhtlemist, sealhulgas ELi ja Hongkongi struktureeritud dialoogi raames toimunud kohtumistel, muudeti

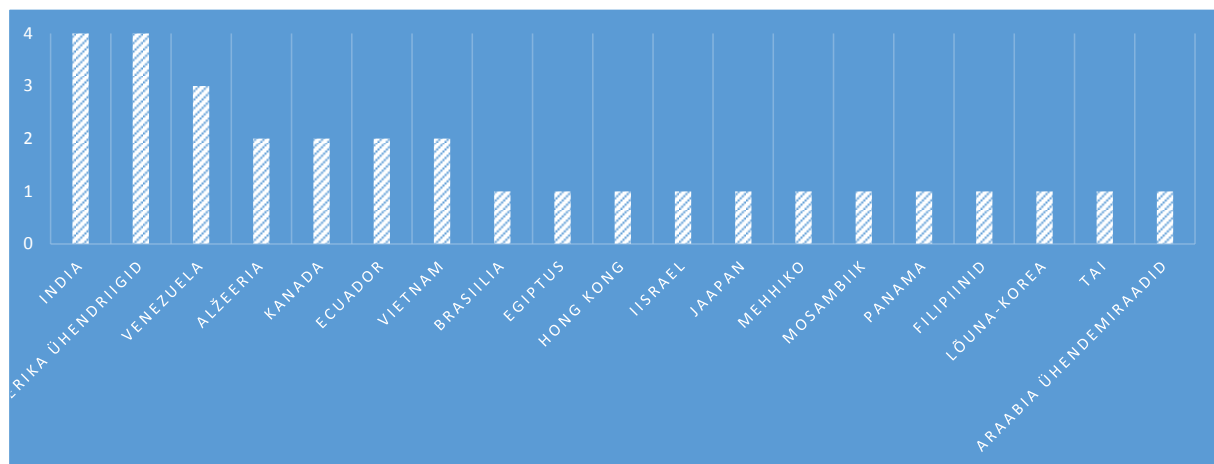
⁶⁸ Allikas: Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat.

2022. aasta septembris liiklusseadust, millega avati ELi tootjatele turg suurusjärgus 200 miljonit eurot.

- **Tariifide ja samaväärsed meetmete** kategooriasse kuulusid diskrimineerivad tavad, millega ELi veinide ja kangete alkoholsete jookide sektoril tuli rinda pista **Mosambiigis**. Mosambiik oli võtnud 2022. aastal kasutusele kohustusliku kontrolltempli, mille eest tuli imporditud alkoholsete jookide puhul maksta rohkem kui kohalike toodete puhul. Pärast komisjoni jõulist selgitustööd (mida koordineeriti liikmesriikide ja ettevõtjatega) kehtestati 2022. aasta mais templi eest sama hind nii kohalike kui ka imporditud toodete jaoks.

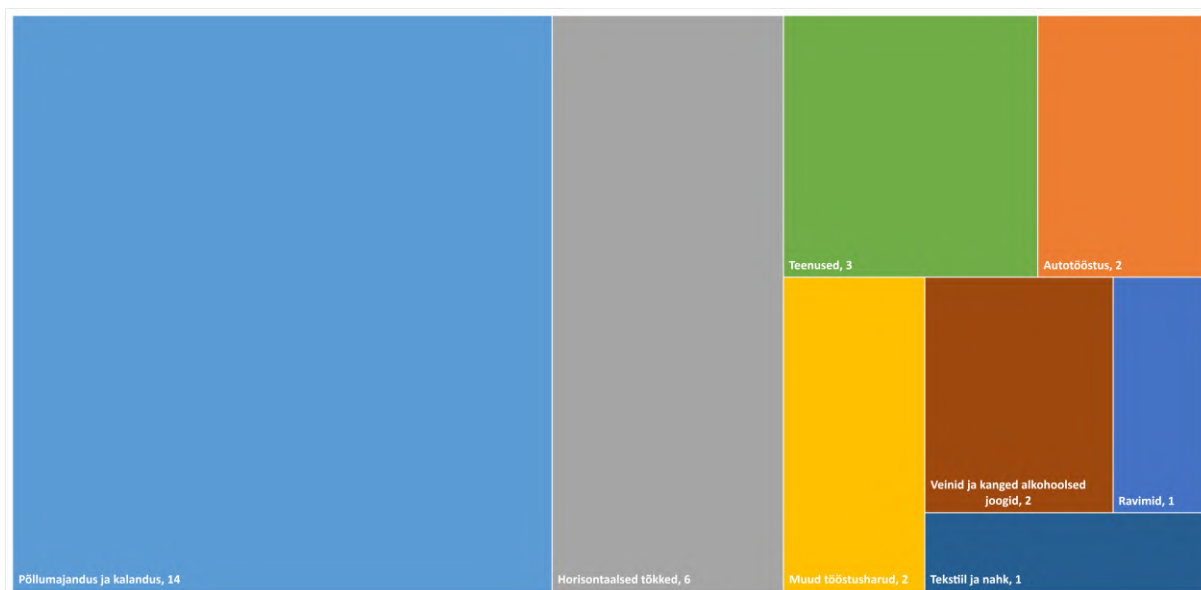
Kui rääkida **geograafilisest katvusest** (kaotatud tõkete arv kaubanduspartneri kohta), siis allpool joonisel 9 on näha, et tõkete täielik või osaline kaotamine õnnestus saavutada 19 ELi kaubanduspartneri puhul. Kui 2021. aastal olid kolm kõige suurema kaotatud tõkete arvuga riiki Lõuna-Korea, Egiptus ja Kanada (kaubanduslepinguga hõlmatud partnerid), siis 2022. aastal olid nimekirja tipus India, Ameerika Ühendriigid ja Venezuela (riigid, kellega EL ei ole sõlminud sooduskaubanduslepingut).

Joonis 9. Kaotatud tõkete arv partnerite lõikes (2022)

Allpool joonisel 10 on näidatud suur hulk sektoreid, mis on kasu saanud jõupingutustest, mille eesmärk on olnud parandada ELi ettevõtjate turulepääsu kolmandates riikides. Sektor, kus kaotati kõige rohkem kaubandustõkkeid (45 % kõigist kaotatud tõketest) oli **põllumajandus- ja kalandussektor**. Kuus kaotatud tõket kuulusid horisontaalsete tõkete kategooriasse (st puudutasid enam kui üht sektorit, mistõttu ei saa neid seostada ühe konkreetse sektoriga) ja kolm tõket olid seotud **teenustesektoriga**. See jaotus sarnanes suures osas 2021. aasta olukorraga.

Joonis 10. Kaotatud tõkete arv sektorite lõikes (2022)

Turulepääsu partnerlus ja selle mõju 2022. aastal

Komisjon teeb tõketega tegelemisel tihedat koostööd liikmesriikide ja ELi sidusrühmadega. Koostöö toimub **turulepääsu partnerluse** raames, mis on tõketega võitlemise strateegias endiselt kesksel kohal. See partnerlus toob erinevates koosseisudes korrapäraselt kokku komisjoni, liikmesriikide ja ELi ettevõtjate ühenduste esindajad. Kaubanduspoliitika komitee käsitleb korrapäraselt rakendamise ja täitmise tagamisega seotud küsimusi, sealhulgas tõkkeid, et anda tegevuseks vajalik tuge ja suund ning tagada komisjoni ja liikmesriikide ühine arusaam prioriteetidest – sellest, mis tuleb ära teha ja millele tuleks keskenduda⁶⁹.

Viimasel viiel aastal partnerluse raames tehtud töö **võimaldas ELi ekspordil** taas märkimisväärselt kasvada. Kaubanduse peadirektoraadi tehtud ökonomeetriline analüüs näitab, et tänu mitme tõkke kaotamisele aastatel 2017–2021 oli eksport EList 2022. aastal 7 miljardi euro võrra suurem, kui see oleks olnud siis, kui tõkked oleksid alles jäänud.

⁶⁹ Vt ka komisjoni mitteametlik dokument ELi kaubanduspoliitika rakendamise ja täitmise tagamise kohta: <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/7103f3c9-2dc5-4bc5-be52-210c133802ca/details?download=true>.

IV.2. Ühtne kontaktpunkt

Põhimõtted ja protsess

Kaubanduse peadirektoraat võttis **ühtse kontaktpunkti** 16. novembril 2020 kasutusele kahel eesmärgil. Esimene eesmärk oli lihtsustada ELi sidusrühmade jaoks komisjoni teavitamist uutest võimalikest kaubandustõketest ja kestlikkusega seotud kohustuste rikkumisest. Nüüd on sidusrühmadel **üks ühtne kontaktpunkt**, et komisjonile sellistest probleemidest teatada, ning juhised selle kohta, milline teavet tuleb esitada, et oleks võimalik kindlaks teha, kas tegemist on tõkkega, ja otsustada, milliseid meetmeid võtta. Teine eesmärk oli muuta uute probleemide hindamine ja järelmeetmete võtmine tõhusamaks ja tulemuslikumaks. Ühtne kontaktpunkt koordineerib kaubandusvaldkonna juhtiva järelevalveametniku juhendamisel kaebuste hindamist ja moodustab asjaomastest ekspertidest komisjoni töörühmi juhtumite käsitlemiseks.

Protsessi illustreerimiseks võib tuua ühe hiljutise näite kaebuse kohta, mis käsitles Egiptuse kohaldatud impordipiiranguid.

Ühtse kontaktpunkti kaudu esitatud kaebus Egiptuse suhtes – akreditiiiv

2022. aasta märtsis sai ühtne kontaktpunkt kaebuse kohustuse kohta kastutada mitmesuguste toodete Egiptusesse importimisel makse eeltingimusena akreditiivi. See meede võimaldas Egiptuse Keskpangal mõjutada importimiseks valuuta eraldamist, viivitades akreditiivi avamisega. Sellest tulenevalt puutusid mitmed ELi ettevõtjad eri tööstusharudes kokku märkimisväärsede viivitustega akreditiivi avamisel. See uus meede suurendas halduskoormust ja -kulusid, aeglustas impordiprotsessi ja piiras tegelikult impordi mahtu, kuna importijatele tehti kättesaadavaks piiratud koguses valuutat.

Kaebuse laekumisel moodustati selle üksikasjalikuks hindamiseks ekspertidest töörühm, kus oli esindatud ka ELi delegatsioon Kairos. Kuna hindamise käigus jõuti järeldusele, et meede on vastuolus 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppega (GATT) ning ELi-Egiptuse assotsieerimislepinguga, registreeriti tõke portaalis Access2Markets. Seejärel suhtles komisjon eri tasanditel (nt kasutades WTO foorumeid ja kahepoolseid kontakte assotsieerimislepingu alusel) otse Egiptuse valitsusega, et tagada tõkke kiire kaotamine. Selle tulemusel kaotas Egiptus 2023. aasta jaanuaris nõude kasutada riiki importimisel makse eeltingimusena akreditiivi. EL jälgib praegu, kas akreditiivi nõue on kohapeal tõepoolest täielikult kaotatud.

Ühtse kontaktpunkti tööd lihtsustavad veebipõhised **kaebuste esitamise vormid** – üks turulepääsuga seotud probleemide jaoks ning üks kaubanduse ja kestliku arengu ja üldiste tariifsete soodustuste kavaga seotud probleemide jaoks. Mõlemad on kättesaadavad portaalis Access2Markets⁷⁰. Nende vormide eesmärk on anda kaubanduse peadirektoraadile piisavalt teavet asjaomase probleemi esialgseks hindamiseks ja järelmeetmete kaalumiseks. Potentsiaalsed kaebuse esitajad ei pruugi teada, millist teavet on vaja, milline on protsess või kas kaebuse saab esitada täielikku teavet esitamata. Nende abistamiseks antakse kaubanduse peadirektoraadi veebisaidil ühtse kontaktpunkti tegevussuunistes⁷¹ sidusrühmadele juhiseid

⁷⁰ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/contact-form?type=COMPL_MA

⁷¹ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/form-assets/operational_guidelines.pdf.

kaebuse esitamise kohta. Peale selle korraldab komisjon / kaubanduse peadirektoraat potentsiaalsete kaebuse esitajatega kaebuse esitamise eelseid kohtumisi ja vajaduse korral suhtleb kaebuse esitajaga pärast kaebuse esitamist. Kui on olemas piisavalt teavet, hindavad juhtumit käsitlema määratud töörühma liikmed kaebust ja soovivad asjakohaseid järelmeetmeid, et probleem lahendada. Komisjon võib võtta meetmeid ka omal algatusel olukorras, kus konkreetse tõkke kohta ei ole ametlikku kaebust esitatud.

Ühtne kontaktpunkt arvudes

2022. aastal, **teisel täispikal tegutsemisaastal:**

- võeti ühtse kontaktpunktiga ühendust 71 korral, peamiselt seoses võimalike turulepääsu takistavate tõketega (66), kuid ka kolmandate riikide kestlikkusega seotud kohustuste võimaliku rikkumise küsimuses (5);
- sai ühtne kontaktpunkt portaali Access2Markets kaudu ELi sidusrühmadelt 48 välist kaebust (kaks kaubanduse ja kestliku arengu kohta ja ülejäänud turulepääsuga seotud probleemide kohta) ning algatas kuus kaebust *ex officio* (turulepääsuga seotud probleemide kohta);
- tegeles mitme eelteatega kestlikkusega seotud küsimuses, mille tulemusel esitati neist kolme kohta 2022. aastal ametlik kaebus.

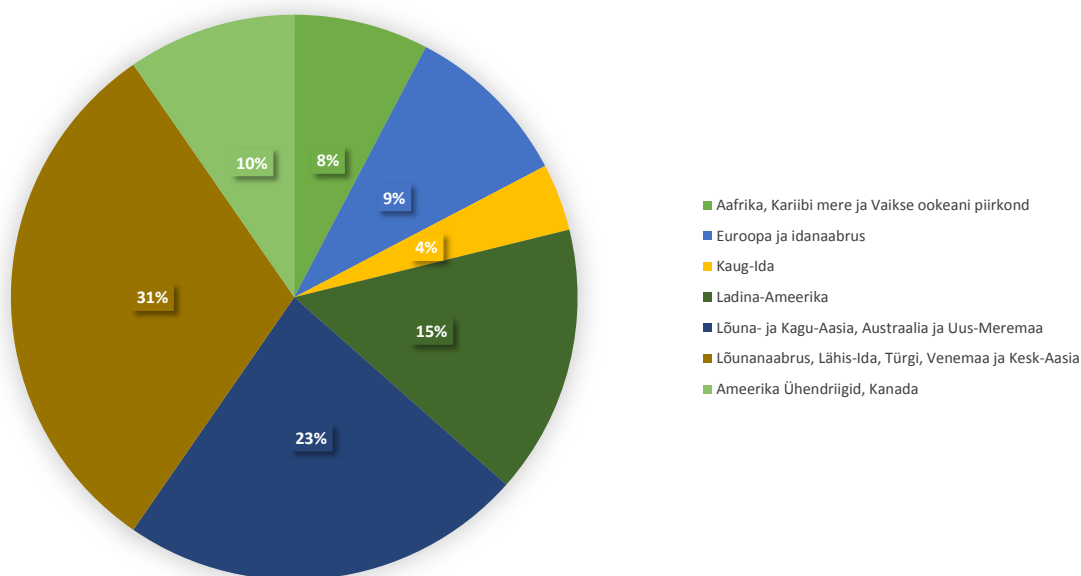
48 välisest kaebusest enamik (42) laekus tööstuse esindajatelt: 23 kaebust esitasid ELi ettevõtjad, 16 kaebust Euroopa kutseorganisatsioonid ja kolm kaebust liikmesriikide kutseorganisatsioonid. Ülejäänud kuus kaebust saadi liikmesriikidelt.

Peale selle algatas komisjon omal algatusel kuus kaebust tajutavate kaubandustõkete kohta.

Kontaktide ja saadud kaebuste arv suurenes 2021. aastaga võrreldes vastavalt 5 ja 15 võrra. Kaebuste **päritolu** osas sarnanes olukord 2022. aasta olukord suuresti 2021. aasta omaga. Peamised kaebuse esitajad olid endiselt ELi ettevõtjate sidusrühmad, kuid samal ajal **kahekordistus liikmesriikide esitatud kaebuste arv**, ehkki tagasihoidlikult tasemelt (2021. aasta kolmelt 2022. aasta kuuele).

Mis puudutab asjaomaseid **kolmandaid riike**, siis – nagu on näha allpool joonisel 11 – sai ühtne kontaktpunkt kaebusi tõkete kohta 22 partnerriigis ehk kõigis geograafilistes piirkondades.

Joonis 11. Ühtsele kontaktpunktile 2022. aastal laekunud kaebused piirkondade lõikes

Nii nagu 2021. aastal, oli ka 2022. aastal kõige rohkem kaebusi kaubanduspartnerite kohta lõuna- ja idanaabruses (12 kaebust), mis koos Türgi kohta esitatud kaebustega (3) moodustasid 33 % kõigist kaebustest (veidi vähem kui 2021. aasta 37 %). Järgnesid Lõuna- ja Kagu-Aasia (sh Austraalia ja India) kolme kaebusega ning kolmandal kohal oli Ladina-Ameerika kahe kaebusega. Põhja-Ameerika kohta laekus ühtsele kontaktpunktile vaid üks kaebus.

V. Kahepoolne ja mitmepoolne kaubanduskohustuste täitmise tagamine – vaidluste lahendamine⁷²

Selles, kuidas komisjon käsitleb rakendamist ja täitmise tagamist, on kesksel kohal rakendamise alane töö, võimalike tõkete ennetamine ja kehtestatud tõkete kaotamine enne nende juurdumist. Selleks, et see varajases etapis tehtav töö oleks võimalikult tulemuslik, on komisjon valmis pidama vajaduse korral õigusvaidlusi.

V.1. Vaidluste lahendamise mehhanismide kasutamine

A. WTO vaidluste lahendamine

Ehkki WTO apellatsioonikogu oli endiselt blokeeritud, jätkas EL vaidluste lahendamist WTOs

⁷² Üksikasjaliku kokkuvõtte eelkõige WTO juhtumitest, kus EL osaleb kaebuse esitajana või vastaspoolena, ja ELi kahepoolsete lepingute alusel algatatud juhtumitest võib leida kõige värskest ülevaatest „Overview of the EU’s active dispute settlement cases“, mis on avaldatud kaubanduse peadirektoraadi veebisaidil (<https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/dispute-settlement/>).

Kuigi WTO apellatsioonikogu on olnud alates 2019. aastast blokeeritud, õnnestus ELil aruandeperioodil üha suuremas arvus WTO vaidlustes lahenduse poole liikuda, **kasutades mitmepoolset vahekokkulepet** ⁷³ ja sellel põhinevaid **ajutisi vahekokkuleppeid** ⁷⁴. 2023. aasta aprilli lõpu seisuga hõlmasid mitmepoolse vahekokkuleppe 26 osalist 53 WTO liiget 164st. Kõige värskem osaleja on Jaapan, kes liitus 2023. aasta märtsis. Esimene sel kokkuleppel põhinev otsus tehti 2022. aasta detsembris vaidluses DS591 (*Colombia – külmutatud friikartulid*).

2023. aasta aprilli keskpaiga seisuga oli WTOs alates 1995. aastast algatatud 616 vaidlusest 110 vaidlust algatanud EL. EL tegi **hagejana** aruandeperioodil **edusamme** muu hulgas järgmistes **WTO vaidlustes**⁷⁵:

- Ameerika Ühendriigid – küpsed oliivid (DS577). See vaidlus puudutas 2018. aastal – Ameerika Ühendriikide eelmise valitsuse ametiajal – Hispaaniast pärit küpsete oliivide impordile kehtestatud tasakaalustavaid tollimakse, mida peeti ebaseaduslikuks. Otsus muutus siduvaks 2021. aasta detsembris. EL leiab, et Ameerika Ühendriigid ei võtnud ühiselt kokku lepitud tähtajaks (14. jaanuar 2023) arvesse vaekogu järeldusi, eelkõige edasiandmise kohta. Kuna mõlemat poolt rahuldava lahenduse leidmine ei edenenu, taotles EL 28. aprillil 2023 konsultatsioone Ameerika Ühendriikidega vaidluste lahendamise käsitusleppe artikli 21 lõike 5 kohase otsuse täitmise menetluse raames. Konsultatsioonid probleemile lahendust ei toonud, mistõttu taotles EL 14. juulil 2023 vaidluste lahendamise organilt vaekogu moodustamist, et teha otsus selle kohta, kuidas Ameerika Ühendriigid on arvesse võtnud 2021. aasta detsembris tehtud otsuses esitatud järeldust edasiandmise kohta;
- Türgi – ravimid (DS583). Selle vaidluse raames vaidlustas EL teatavad Türgi meetmed, mis mõjutavad ravimiimporti. Vaekogu lahendas oma 28. aprilli 2022. aasta aruandes kõik nõuded ELi kasuks. Türgi esitas 25. aprillil 2022 edasikaebuse. Vaidluste lahendamise käsitusleppe artikli 25 kohane vahekohtumenetlus põhines ELi ja Türgi vahelisel ajutisel vahekokkuleppel. 2022. aasta juulis kinnitasid vahekohtunikud üldjoontes vaekogu otsust, eelkõige seda, et Türgi peab loobuma ravimisektoris diskrimineerivatest tavadest (lokaliseerimis- ja prioriseerimismeetmetest). Kuna Türgiga kokku lepitud mõistlik tähtaeg – 25. aprill 2023 – on möödas, jälgib EL nüüd Türgi edusamme otsuse täitmisel;

⁷³ See kokkulepe, millest teavitati WTOd 2020. aasta aprillis, tagab vahekokkuleppes osalevatele WTO liikmetele omavaheliste vaidluste siduva, kahetasandilise ja sõltumatu lahendamise kooskõlas WTO eeskirjadega, hoolimata sellest, et apellatsioonikogu tegevus on seiskunud. Mitmepoolse vahekokkuleppega võib ühineda iga WTO liige, seni kuni apellatsioonikogu ei toimi täielikult.

⁷⁴ Kui WTO liige, kellega ELil on WTO vaidlus, on otsustanud mitmepoolses vahekokkuleppes mitte osaleda (nagu tehti näiteks Türgi puhul kahes WTO vaidluses (DS583 ja DS595, vt allpool)).

⁷⁵ Üksikasjaliku kokkuvõtte eelkõige WTO juhtumitest, kus EL osaleb kaebuse esitajana või vastaspoolena, ja ELi kahepoolsete lepingute alusel algatatud juhtumitest võib leida kõige värskest ülevaatest „Overview of the EU’s active dispute settlement cases“, mis on avaldatud kaubanduse peadirektoraadi veebisaidil [Circabc](https://ec.europa.eu/europa.eu) ([europa.eu](https://ec.europa.eu/europa.eu)).

- Colombia – külmutatud friikartulid (DS591). See vaidlus oli seotud lõplike dumpinguvastaste meetmetega, mille Colombia oli kehtestanud 2018. aasta novembris Belgiast, Saksamaalt ja Madalmaadest pärit külmutatud friikartulite impordi suhtes. Pärast WTO vaekogu aruannet, mis oli ELi kasuks, esitas Colombia mitmepoolse vahekokkuleppe alusel edasikaebuse. Viimases ja siduvas otsuses, mis tehti 13. detsembril 2022, asusid vahekohtunikud ELi poolele. 14. märtsil 2023 leppisid pooled kokku, et mõistlik tähtaeg Colombiale vahekohtunike poolt selles vaidluses tehtud otsuses esitatud soovitude täitmiseks oleks 5. november 2023;
- Egiptus – impordi registreerimine (DS609). See vaidlus puudutas registreerimisnõudeid, mille Egiptus oli kehtestanud 29 kaubakategooria jaoks, mille hulka kuulusid põllumajandustooted ja toiduained, kosmeetikatooted, tekstiilitooted, rõivad, kodumasinad, mööbel ja keraamilised plaadid. Need nõuded ei olnud kooskõlas kohustustega, mille Egiptus oli võtnud WTO üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe (GATT 1994) alusel põllumajanduse ja impordi litsentsimise protseduuride valdkonnas. 26. jaanuaril 2022 taotles EL WTO konsultatsioone, pärast mida kohustus Egiptus tegema registreerimisprotsessi märkimisväärseid täiustusi. EL jälgib praegu kohandatud registreerimissüsteemi toimimist, et kontrollida, kas see võimaldab Egiptusesse suunatud kaubavoogudel taastuda, ning suhtleb vajaduse korral Egiptusega;
- Hiina – kaubad ja teenused (DS610). See vaidlus puudutab diskrimineerivaid kaubandustavasid, mida Hiina on kohaldanud Leedu suhtes alates 2021. aasta detsembrist. Vaidlusaluste meetmete hulka kuuluvad Hiina tolliasutuste keeldumine Leedust pärit impordi vastuvõtmisest, impordipiirangud Leedust pärit sisendit kasutavatele hargmaistele ettevõtjatele ja Leetu suunatud Hiina ekspordi vähendamine. EL leiab, et need meetmed on WTO eeskirjade alusel ebaseaduslikud ja diskrimineerivad. Samuti on Hiina kehtestanud (väidetavalt fütosanitaarsetel põhjustel) sama meetmerühma osana täieliku keelu importida Leedust alkoholi, veiseliha, piimatooteid, palke ja turvast. Need meetmed kahjustavad kaubandust ja tarneahelaid ELis ning mõjutavad siseturu toimimist, sealhulgas sundides tegema turul ümberkorraldusi. EL on korduvalt kutsunud Hiinat üles kaotama need Hiinasse suunatud Leedu ekspordi piirangud ja taastama tavapärased kaubavood, kuid edutult. Pärast 15. ja 16. märtsil 2022 poolte vahel peetud konsultatsioone, mis ei toonud rahuldavat lahendust, taotles EL 7. detsembril 2022 WTO vaekogu moodustamist. Vaekogu loodi 27. jaanuaril 2023. Selle koosseisu kindlaksmääramine on veel pooleli;
- Hiina – hagi esitamise keelud (DS611). See vaidlus on peamiselt seotud Hiina meetmetega, mis kahjustavad intellektuaalomandi õiguste kaitset ja õiguskaitse tagamist. Alates 2020. aasta augustist on Hiina kohtud teinud otsuseid – andnud hagi esitamise keelde –, et takistada ELi ettevõtjaid, kes omavad standardi rakendamiseks olulisi patente, õigustatult jõustamast oma õigusi väljaspool Hiinat. Hiina kohtud ähvardavad ka suurte trahvidega, et heidutada Euroopa ettevõtjaid pöördumast välisriikide kohtutesse. Sellega on pandud Euroopa kõrgtehnoloogiaettevõtted oma

õiguste jõustamisel märkimisväärselt ebasoodsasse olukorda. 2022. aasta aprillis toimusid ELi ja Hiina vahelised konsultatsioonid, mis aga ei toonud mõlemat poolt rahuldavat lahendust. 27. jaanuaril 2023 loodi vaekogu ja 28. märtsil 2023 pandi paika selle koosseis;

- India – IKT-toodetele kehtestatud tariifid (DS582). See vaidlus on seotud tariifidega, mida India kohaldab IKT-toodete suhtes. Need tariifid on kehtestatud järk-järgult alates 2014. aastast, ehkki India on kohustunud kohaldama tollimaksuvaba režiimi koos WTO loendiga, täites sellega oma infotehnoloogia lepingust (ITA-1) tulenevaid kohustusi. Vaekogu aruanne saadeti kõigile WTO liikmetele ja avaldati 17. aprillil 2023. Selles aruandes leiab vaekogu, et India tariifid (kuni 20 %) on vastuolus kõige elementaarsemate WTO eeskirjadega (India tariifikohustustega) ja on seega ebaseaduslikud. Vaekogu aruandes tunnustatakse kõiki ELi nõudeid selles vaidluses ning vaidluste lahendamise organ peaks aruande põhimõtteliselt vastu võtma 60 päeva jooksul pärast selle saatmist kõikidele WTO liikmetele;
- Indoneesia – niklimaagi ekspordikeeld (DS592). See vaidlus on seotud Indoneesia kehtestatud niklimaagi ekspordikeeluga ning nikli- ja rauamaaki puudutavate kohaliku töötlemise nõuetega. EL vaidlustas meetme WTOs ja taotles 2021. aasta jaanuaris vaekogu moodustamist. 30. novembril 2022 leidis vaekogu, et Indoneesia kehtestatud niklimaagi ekspordikeeld ja kohaliku töötlemise nõue on vastuolus WTO eeskirjadega ega ole õigustatud ühegi olemasoleva erandiga, ning seega toetati kõiki ELi nõudeid. 8. detsembril 2022 esitas Indoneesia vaekogu aruande peale edasikaebuse mittetoimivale apellatsioonikogule. Hoolimata kogu 2022. aasta vältel toimunud pidevast suhtlemisest Indoneesiaga kõikidel tasanditel, ei nõustunud Indoneesia ühegi lahendusega oma edasikaebuse menetlemiseks olukorras, kus toimivat apellatsioonikogu ei ole – ei liitumisega mitmepoolse vahekokkuleppega ega vaidluste lahendamise käsitusleppe artikli 25 kohaselt ELiga ajutise vahekokkuleppe sõlmimisega. Pärast WTO vaekogu järeldusi ja Indoneesia edasikaebust mittetoimivale apellatsioonikogule, millega on tegelikult blokeeritud vaidluse lõplik ja siduv lahendamine, kaalub komisjon asjakohaste ja proportsionaalsete vastumeetmete kohaldamist vastusena Indoneesia rikkumisele ning on algatanud avaliku konsultatsiooni jõustamismääruse võimaliku kasutamise teemal, et see aitaks tal hinnata võimalike kaubanduspoliitiliste meetmete vajalikkust ja parameetreid.

Aruandeperioodil jätkas EL **edusammude tegemist ka kostjana vaidlustes, mille teised pooled olid algatanud liidu vastu**, sealhulgas järgmistes vaidlustes:

- Türgi – terase kaitsemeede (DS595). See vaidlus oli seotud terase kaitsemeetmega, mille EL oli kehtestanud 2019. aasta veebruaris. Vaekogu kinnitas oma 29. aprilli 2022. aasta aruandes võimalust kasutada ülemaailmsele terasekriisile reageerimiseks kaitsemeetmeid, kuid leidis, et ELi kaitsemeede ei olnud kolmes punktis piisavalt põhjendatud. Pärast lõpparuande vastuvõtmist 31. mail 2022 leppisid EL ja Türgi kokku mõistlikus otsuse täitmise tähtajas ning 16. jaanuaril 2023 esitas EL otsuse

täitmise seisu kohta aruande, kus teavitati WTO liikmeid selles vaidluses esitatud soovitude ja tehtud otsuste täitmiseks vajalike meetmete võtmisest;

- Indoneesia ja Malaisia – palmiõli (vastavalt DS593 ja DS600). Nii Indoneesia 2019. aasta detsembris kui ka Malaisia 2021. aasta jaanuaris algatatud vaidluses on teemaks teatavad meetmed, mille EL ja mõned liikmesriigid on kehtestanud ELi biokütusedirektiivide alusel ja mis mõjutavad neist riikidest pärit palmiõli ja palmiõlipõhiseid biokütuseid. Malaisia ja Indoneesia väitel ei ole vaatlusalused meetmed kooskõlas WTO tehniliste kaubandustõkete lepinguga, üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppega ning subsiidiumide ja tasakaalustavate meetmete kokkuleppega. Mõlemal juhul moodustati vaekogu ja menetlus on pooleli;
- Lõuna-Aafrika – tsitrusviljad (DS613). See vaidlus puudutab ELi fütosanitaarkorda, millega reguleeritakse tsitrusviljade importi Lõuna-Aafrikast. Lõuna-Aafrika väidab, et ELi meetmed ei ole kooskõlas WTO sanitaar- ja fütosanitaarmetmete lepinguga ja mõne GATT 1994 sättega. 22. juulil 2022 taotles Lõuna-Aafrika WTO konsultatsiooni ELiga. Konsultatsioon toimus 15. ja 16. septembril 2022, kuid ei toonud rahuldavat lahendust. Menetlus jätkub.

B. Kahepoolne vaidluste lahendamine

EL ei algatanud 2022. aastal ühtki uut kahepoolset vaidlust, kuid jätkas selle jälgimist, kuidas kaubanduspartnerid järgivad eksperdikomisjoni aruandeid ja sõlmitud kokkuleppeid

- **Lõuna-Korea – tööõigust puudutavad kohustused.** Lõuna-Korea tegi veel edusamme 2021. aasta jaanuaris ELi ja Lõuna-Korea kaubanduslepingu kaubanduse ja kestliku arengu peatüki kohaselt tehtud eksperdikomisjoni otsuse⁷⁶ täitmisel. Lõuna-Koreas jõustusid 2022. aastal kolm põhikonventsiooni, nimelt ühinemisvabaduse ja organiseerumisõiguse kaitse konventsioon (nr 87), organiseerumisõiguse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse kaitse konventsioon (nr 98) ning sunniviisilise töö konventsioon (nr 29). Lisateavet leiate eestpoolt punkti C jaost II.2.
- **Lõuna-Aafrika tolliliit (SACU) – kodulinnuliha suhtes kohaldatud kaitsemeede.** Selle vaidluse puhul kohaldati ELi ja Lõuna-Aafrika Arenguühenduse (SADC) vahelises kahepoolses majanduspartnerluslepingus sisalduvaid sätteid vaidluste lahendamise kohta. Vaidlus puudutas kaitsemeedet, mille SACU (Lõuna-Aafrika, Botswana, Namiibia, Eswatini ja Lesotho) oli kehtestanud 2018. aasta septembris ELi kondiga kanaliha külmutatud jaotustükkide ekspordile ning mille tõttu oli vähenenud märkimisväärselt ELi kanaliha eksport SACUusse. Vahekohus tegi oma 4. augusti 2022. aasta lõpparuandes otsuse ELi kasuks ning leidis, et kaitsemeede ei ole proportsionaalne ning et sellega on mindud kaugemale sellest, mida on vaja mis tahes tõsise kahju või häire heastamiseks või ärahoidmiseks. Peale selle oli uurimise ja

⁷⁶ Eksperdikomisjoni aruanne avaldati 20. jaanuaril 2021 ja on kättesaadav aadressil [Circabc \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/circabc/).

kaitsemeetme rakendamise vahele jääv aeg liiga pikk ning see ei olnud kooskõlas ELi ja SADC majanduspartnerluslepinguga. Ehkki kaitsemeede oli aegunud juba 2022. aasta märtsis, loodi vahekohtu aruandega SACU-le järgimiseks pretsedent ja hoiti ära selle kaitsemeetme kestuse pikendamine.

- **Alžeeria – mitu kaubandust piiravat meetet.** 24. juunil 2020 algatas EL ELi-Alžeeria assotsieerimislepingu alusel Alžeeriaga vaidluse, mis puudutas viit meetet (ebaseaduslikud kaitsetollimaksud, autode suhtes kehtestatud impordikeeld, impordi litsentseerimise kava, tollimaksud 129 toote puhul ja maksepiirangud meretranspordi sektoris). Tänu ELi jõupingutustele, et konsultatsioonide käigus lahendusi kokku leppida, on viiest vaidlustatud meetmest kolmest (tollimaksud, ebaseaduslikud tollimaksud ja maksepiirangud) loobunud. 2022. aasta detsembris tühistas Alžeeria ebaseaduslikud tollimaksud kõigi ELi-Alžeeria assotsieerimislepinguga hõlmatud toodete puhul. Peale selle kohandas Alžeeria 2022. aasta novembris autode importimisega seotud õigusraamistikku. Samal ajal on Alžeeria kasutusele võtnud uue impordilubade süsteemi, mis on kavandatud impordikeeluna, mida praegu kohaldatakse peaaegu poole miljoni toote suhtes, ning on kehtestanud muid valdkondlikke kaubandustõkkeid (nt uued *halal*-nõuded põllumajanduslike toiduainete jaoks), mis takistavad kaubavooge kõigis sektorites. Pidevalt võetakse vastu täiendavaid kaubandust ja investeerimist piiravaid meetmeid, mis muudavad kohapealse ettevõtluskeskkonna prognoosimatuks ja läbipaistmatuks. Komisjon jälgib olukorda tähelepanelikult ning tunneb jätkuvalt muret 2022. aastal ja 2023. aasta esimeses pooles kehtestatud uute meetmetega seotud suundumuste pärast.
- Ja lõpetuseks – Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu agressioonisõda **Ukraina** vastu on kahjustanud Ukraina suutlikkust täita ELiga sõlmitud assotsieerimislepingu alusel toimunud kahepoolseis vaidluses tehtud vahekohtu otsust, mis käsitleb Ukraina keeldu eksportida teatavat liiki puitu.

V.2. Vahekohtunike ja ekspertide reservi uuendamine ELi lepingute alusel peetavate vaidluste jaoks

2020. aasta detsembris avaldati avalik kandideerimiskutse, et uuendada vahekohtunike reservi ning kaubanduse ja kestliku arengu ekspertide reservi ELi kaubanduslepingute alusel vaidluste lahendamiseks moodustatavate vahekohtute jaoks. Kandidaate hindas kogenud rahvusvahelistest kohtunikest ja akadeemiliste ringkondade esindajatest koosnev valikukomisjon, et kinnitada nende sobivust ametisse nimetamiseks. Edukaid kandidaate teavitati 2022. aasta mais ja uus nõuetelevastavate kandidaatide nimekiri avaldati 2022. aasta juunis⁷⁷. Komisjon kasutab neid uusi reservnimekirju, et esitada konkreetsetel juhtudel ettepanekuid vahekohtunike ning kaubanduse ja kestliku arengu ekspertide ametisse nimetamiseks või eelnevalt kokku lepitavate nimekirjade jaoks kolmandate riikidega sõlmitud kahepoolsete lepingute alusel. Lõpliku otsuse selliste nimekirjade kohta teeb nõukogu.

⁷⁷ <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/3b8c3460-b8f5-4bd2-8e32-08b68cf4d834>.

Kooskõlas antud lubadusega tagada vahekohtutes võrdne esindatus püüab komisjon tagada nendesse nimekirjadesse või konkreetsete vaidluste jaoks vahekohtunike ja ekspertide nimetamisel soolise tasakaalu ning julgustab oma kaubanduspartnereid sama tegema.